

**ИСТРАЖУВАЊЕ НА ПОТРЕБИТЕ И
ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА МЛАДИТЕ ПРЕТПРИЕМАЧИ
во Македонија**



„Може да имате милион идеи, но сите се безвредни доколку не преземете нешто за да ги реализирате“.

Лаурен Амаранте, основач на Светскиот ден на претприемништвото

Проект:

Мрежа за поддршка на млади претприемачи

ИПА Инструмент за граѓанско општество (CSF) 2012-2013

Партнери:

Фондација претприемачки сервис за млади / www.yes.org.mk

Фондација за менаџмент и индустриско истражување / www.mir.org.mk

Националниот центар за развој на иновациите и претприемачкото учење
www.ncdiel.mk

Здружение на работодавачи Скопје / www.aem.mk /

Алијанса на млади претприемачи од Европската Унија
(Young Entrepreneurs of the European Union Alliance JEUNE)/yes.be

Изработил:

Фондација Евро Центар / www.evrocentar.mk

Контакт:

Мрежа за поддршка на млади претприемачи / www.yes-network.org.mk

Адреса: Бул. 16та Македонска Бригада 16б

Телефон: 02/3103660

Е- mail: info@yes-network.org



Проектот е
финансиран од
Европската Унија

Содржина

Извршно резиме

Дефиниции

За проектот “Мрежа за поддршка за млади претприемачи”

Методологија на истражувањето

Преглед на националните стратегии и мерки кои влијаат на развој на претприемништво кај младите

Резултати од анкетниот прашалник

SWOT анализа на предностите и предизвиците за младинско претприемништво

Анализа на резултатите

ПРЕПОРАКИ

Прилог 1

Користени извори и литература

Извршно резиме

Невработеноста на младите луѓе е проблем на кој му се посветува големо внимание во последните неколку децении на светско ниво. Проблемот особено се актуализира со економската криза кога глобалната стапка на невработеност на младите достигнува историски високо ниво и се задржува на висока скала до денес.¹

Во мај 2014 година во Европската Унија невработени се 5,2 милиони млади (15-24 години). Тоа значи дека повеќе од еден на пет млади Европејци е невработен.²

Според резултатите од анкетата за работна сила во Република Македонија во 2013 година 29% од населението се невработени. Младите луѓе се особено ранлива група, повеќе од половина од младата популација (15-24 години) е невработена (55,85%).³

“Во последните неколку години, се поголемо политичко внимание се дава на вработувањето на младите во Македонија, каде што проблемите со кои младите лица се соочуваат при влезот на пазарот на трудот се дополнително отежнати од големиот број на млади кои се вработени под несигурни работни услови, често во неформалната економија. Невработеноста и недоволната вработеност на младите претставуваат голем трошок за македонското општество. Долгите периоди на невработеност во раните фази на животот влијаат врз изгледите на младите да обезбедат работно место со можност за кариера и пристојна плата. Висок процент на невработени млади значи залудно трошење на инвестициите во образованието и обуката, намалена основа за оданочување и поголеми трошоци

¹ Global Employment Trends for Youth 2013 | A generation at risk http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_212423.pdf

² http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-466_en.htm

³ Анкета за работна сила 2013, Државен завод за статистика <http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.14.04.pdf>

за социјална помош. Високото ниво на невработеност кај младите може да биде и извор на социјална нестабилност”.⁴

Претприемништво, самовработување и поддршка за младите претприемачи се една од петте клучни програмски политики идентификувани од страна на претставниците на владите, работодавачите и работниците на 185те членки на Меѓународната организација на трудот (МОТ) на Меѓународната конференција на трудот во 2012 година кои можат да бидат прилагодени на националните и локалните околности за намалување на невработеноста кај младите.

Во нашата земја во последно време се посветува се поголемо внимание на самовработување на младите и развој на претприемништвото, преку развој на политики и мерки за унапредување на претприемачкото опкружување. Покрај институционалната поддршка во земјата постојат голем број на иницијативи од страна на граѓанските организации за поддршка на младинското претприемништво.

Проектот **“Мрежа за поддршка на млади претприемачи”** во рамките на кој е направено ова истражување има за цел да го поттикне младинското претприемништво и да ја олесни интеграцијата на младите на пазарот на трудот преку зајакнување на капацитетите на граѓанските организации кои работат на социо-економско јакнење на младите на локално, регионално и национално ниво. Граѓанските организации кои работат со млади и потенцијалните и постоечките млади претприемачи се главната целна група на проектот. Проектот е насочен кон организации за поддршка на бизниси и младински организации (локални младински невладини организации, регионални агенции за развој, бизнис инкубатори, бизнис старт-ап центри, стопански комори, младински здруженија) со цел да се создаде **мрежа на организации (Мрежа за поддршка на млади претприемачи)** преку која ќе се направи значително влијание врз локалните и регионалните политики кои влијаат на развој на претприемништвото во земјата.

⁴ Акциски план за вработување на младите 2015

Целта на ова истражување е идентификување на потребите и предизвиците со кои се соочуваат младите претприемачи во Македонија и дефинирање на препораки за насочување на активностите на проектот и утврдување на главните области за интервенција во Стратешкиот акционен план на Мрежата⁵. Резултатите од истражувањето ќе послужат за дефинирање на прилагодени услуги и активности кои Мрежата ќе ги организира со цел зголемување на капацитетот на организациите кои работат со млади претприемачи и директна поддршка на младите претприемачи. Ова истражување како и активностите на целиот проект се насочени главно кон млади луѓе од 21 до 35 години кои се потенцијални претприемачи, започнале со претприемачки процес, се наоѓаат во зачеток на бизнисот или во момент на раѓање на нов бизнис како и лица над 35 години кои се наоѓаат во една од овие фази на претприемништвото заради специфичноста и условите за развој на претприемништво во нашата земја.

Истражувањето и анализата во соработка со партнерите на проектот го спроведе Фондацијата Евро Центар. Фондацијата Евро Центар има над десет годишно искуство во правење на анализи и истражувања од областите локален и регионален економски развој, претприемништво и пазар на труд, поддршка на мали и средни компании и социјална инклузија.

Истражувањето беше спроведено од 20 мај до 20 јуни 2014 година и се вршеше преку квалитативно и квантитативно испитување со помош на анкетен прашалник. Вкупно 94 млади претприемачи беа опфатени со истражувањето.

Анализата на податоците од истражувањето утврди дека едни од главните предности за развој на младинско претприемништво во нашата земја се бесплатна и брза постапка за отворање на нов бизнис, зголемена владина посветеност кон промоција на претприемништво и претприемачка култура, зголемена општа перцепција за придобивки од самовработување и претприемништво, додека се

⁵ Стратешкиот акционен план за младинско претприемништво е документ кој ќе ги содржи главните стратегии и активности на Мрежата, а ќе биде креиран во соработка со сите партнери и релевантни стејкхолдери

уште големиот јаз помеѓу образовниот и деловниот сектор, недостиг на деловна етика и претприемачка култура, слабиот пристап до финансии и недоверба во државниот апарат се некои од слабостите кои влијаат на развој на претприемништво кај младите.

Најголем дел од испитаниците имаат седиште на фирмата во Скопје и доминираат млади претприемачи од машки пол. Во однос на образованието на испитаниците воочливо е дека доминираат млади претприемачи со високо образование. Следствено на тоа подигнувањето и усовршувањето на образовниот систем влијае позитивно на развој на претприемништвото. Еден од главните проблеми со кои се соочуваат младите претприемачи е финансирањето. Кај нас постојат различни извори на финансирање на нови бизниси сепак најголем број испитаници на почетокот се финансирале од свои сопствени извори. Причините може да се бараат во критериуми кои не се прилагодени на можностите, високи каматни стапки, неинтересна или мала поддршка, банките избегнуваат кредитирање на новонастанати микро и мали претпријатија.

Со истражувањето се утврди дека младите претприемачи не ги користат доволно услугите на организациите за поддршка на бизниси иако најголем дел од нив познаваат повеќе од две организации. Овој податок создаде потреба од дополнително помало истражување за причините за ваквата состојба.

Во однос на дополнителни тренинзи и обуки, младите претприемачи се заинтересирани за континуирани обуки и тренинзи од областите на водење на бизнис и пред и по отворањето на фирмата. Висок е процентот на испитаниците кои не ја познаваат темата интелектуална сопственост, а интелектуалната сопственост може да биде една од најголемите вредности на една нова фирма.

Потребна е зголемена мотивација посебно од страна на државата за поддршка на нови бизниси, од даночни олеснувања, намалени придонеси во првите години од работењето до креирање на атмосфера на сигурност во работењето (правичен систем на инспекциски надзор и намалување на ригорозните казни, владеење на правото и функционирање на правна држава, намалување на корупцијата).

Дел од препораките за насочување на активностите на мрежата за поддршка на младинско претприемништво кои се дефинирани врз основа на анализа на податоците од истражувањето се натамошна поддршка во креирање и јакнење на претприемачка култура, поттикнување на партнерство и меѓу секторска соработка помеѓу државните органи, цивилното општество, образовните центри и бизнис заедницата, зголемени активности во насока на поддршка на младинско претприемништво во градовите низ цела Македонија и руралните области.

Дефиниции

▪ Млади

„Согласно досегашната историска, социјална, политичка и етичка практика на македонското општество, а во отсуство на меѓународно призната дефиниција, под терминот „млади“ во Р. Македонија се подразбира посебна социо-етичка категорија на население на возраст од 15 – 24 години, која е особено ранлива на социо-економските промени во општеството, и која претставува основен ресурс за развој, носејќи ја критичната мисла и порив на промени и иден напредок на општеството. Имајќи ги предвид последиците од социо-економската криза во РМ која го оневозможува процесот на развој на една активна и одговорна индивидуа (пролонгирано време на едукација, неможност да се најде работа, неможност да се заснова семејство, економска зависност од родителите или немање на економска и оттука лична независност), секоја сериозна акција или програма за млади треба да ги земе предвид и лицата од 24 – 30 години, со цел ублажување или отстранување на пречките кои стојат пред нивниот развој како индивидуи и одговорни граѓани на македонското општество.“⁶

▪ Претприемништво

Според ГЕМ (Глобално истражување за претприемништвото 2013)⁷, претприемништво е секој обид за создавање нов бизнис или потфат, како самовработување, нова бизнис-организација или проширување постоечки бизнис, од страна на индивидуа, тим индивидуи или од страна на веќе воспоставен бизнис. Претприемништвото кога е гледано како повеќефазен процес овозможува да се оцени состојбата на претприемништвото во различните фази. Претприемачкиот процес започнува со потенцијалните претприемачи. Тоа се поединци кои сè уште не се претприемачи, но кои веруваат дека поседуваат способност за започнување

⁶ Национална стратегија за млади на Република Македонија, 2005

⁷ <http://www.gemconsortium.org/docs/download/3089>

бизнис, кои гледаат претприемнички можности и кои не би биле обесхрабрани поради страв од неуспех. Намерите за започнување бизнис на одделни потенцијални претприемачи можат да бидат потпомогнати со перцепциите на општеството за претприемачите, нивниот статус во општеството и колку медиумите позитивно ги претставуваат претприемачите.

Следната фаза се нарекува претприемничка активност во рана фаза. Тука се прави разлика помеѓу активностите во првите 3 месеци и активностите во периодот од 3 месеци до 3,5 години. Првите три месеци се сметаат за зачеток на потфатот. Со оглед на предизвиците со кои се соочуваат, голем дел на новонастанати бизниси доживуваат неуспех уште во првите неколку месеци и не продолжуваат во следната фаза. Со третиот месец завршува зачетокот и го означува моментот на раѓање на нов бизнис, кој така се нарекува сè до 3,5 години. Потфатите во зачеток и новите бизниси ја чинат вкупната претприемничка активност во рана фаза – ТЕА (Total Early-Stage Entrepreneurial Activity – TEA), кој е централниот показател во ГЕМ. Бизнисите кои постојат повеќе од 3,5 години се нарекуваат воспоставени (етаблирани) бизниси.⁸

Земајќи ги во предвид овие дефиниции а со цел обезбедување на конзистентност при имплементација на целиот проект, ова истражување како и активностите на целиот проект **ќе бидат насочени главно кон млади луѓе од 21 до 35 години кои се потенцијални претприемачи, започнале со претприемачки процес, или се наоѓаат во зачеток на бизнисот или во момент на раѓање на нов бизнис.**

Со одредени активности можат да бидат зафатени и лица над 35 години кои се наоѓаат во една од овие фази на претприемништвото заради специфичноста и условите за развој на претприемништво во нашата земја.

⁸ Глобално истражување за претприемништвото 2012 /ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО во Македонија : трето истражување : дел од ГЕМ автори Тетјана Лазаревска ... и др.]. - Скопје :

За проектот



Мрежа за поддршка на млади претприемачи

Национална мрежа за зајакнување на одржливоста на граѓанските организации преку координација на активности и иницијативи на полето на младинското претприемништво

Вирежување на граѓанскиот сектор со цел градење одржливи партнерства за поддршка на младинско претприемништво

Платформа за размена на искуства, идеи и комуникација со граѓанските организации за реализирање на заеднички активности и проекти

Застапување на ставовите на граѓанските организации преку синергија со престоите на политички за претприемништво помеѓу младите

Станете членка на мрежата!

Адреса: 16-та Македонска бригада 136, Скопје
Телефон: +389 2 3103 660
e-пошта: info@yes-network.org
Веб: www.yes-network.org

Проектот е финансиран од Европската Унија

Мрежа за поддршка на млади претприемачи Young Entrepreneurs Support Network, YES Network

Проектот “Мрежа за поддршка на млади претприемачи” има за цел да ги зајакне капацитетите на граѓанските организации кои работат на социо-економско јакнење на младите заради зголемување на нивното влијание врз политиките и програмите за поттикнување на младинско претприемништво.

Проектот е имплементиран од страна на конзорциум од пет партнерски организации: Фондација Претприемачки Сервис за Млади (ПСМ), Фондација за Менаџмент и индустриско истражување (ФМИР), Национален центар за развој на иновации и претприемачко учење (НЦРИПУ) и Здружение на работодавачи Скопје од Македонија и една организација од Белгија, Алијанса на млади претприемачи од Европската Унија (Young Entrepreneurs of the European Union Alliance (JEUNE)). Проектот е финансиран од Европската Комисија, програмата ИПА, Инструмент за граѓанско општество (CSF) 2012-2013 и со период на имплементација од две години (2014-2016).

Проектот особено се фокусира на развој на претприемништвото кај младите. Нивните бизниси не само што може да ја намалат високата стапка на невработеност, туку исто така, можат да направат голем придонес кон економскиот развој.



Економски развој на младите преку младинско претприемништво е еден од четирите главни приоритети на Националната Стратегија за Млади на Република Македонија. Активностите на проектот предвидуваат воспоставување на партнерства помеѓу сите субјекти во нашата земја (државни органи и институции и граѓанскиот сектор) активни во областа на поддршката на младинското претприемништво со цел да се создаде силна платформа за развој на претприемачка инфраструктура.

Граѓанските организации кои работат со потенцијалните и постоечките млади претприемачи се главната целна група на "Мрежата за поддршка на млади претприемачи". Проектот е насочен кон организации за поддршка на бизниси и младински организации (локални младински невладини организации, регионални агенции за развој, бизнис инкубатори, бизнис старт-ап центри, стопански комори, младински здруженија) со цел да се создаде мрежа на организации преку која ќе се направи значително влијание врз локалните и регионалните политики кои влијаат на развој на претприемништвото во земјата.

Членството во мрежата за младинските организации ќе значи зголемена видливост, зајакнување на позицијата, градење на капацитети, проширување на активностите и посилна позиција за влијание.

Се планира над триесет младински организации да бидат вклучени во различни проектни активности. Во текот на имплементацијата на проектот ќе бидат доделени и мали грантови за поддршка на локалните активности на младинските здруженија врз основа на претходно објавен повик. Во рамките на редовна годишна активност на мрежата се планира избор на најдобра пракса, парична награда која ќе им биде доделена на три здруженија кои спроведуваат одредена релевантна иновативна активност која може да биде применета од другите здруженија во мрежата со цел да се промовира споделување на искуства и ширење на добрите идеи и практики помеѓу здруженијата.

Цели

Младите луѓе кои сакаат да основаат свои бизниси се соочуваат со значителни предизвици, од недостаток на основни претприемачки вештини до потреба од финансиски средства и услуги за поддршка на бизнисот.

Целта на ова истражување е идентификување на потребите и предизвиците на младите претприемачи во Македонија и дефинирање на препораки за насочување на активностите на проектот и утврдување на главните области за интервенција во Стратешкиот акционен план на мрежата. Резултатите од истражувањето ќе послужат за дефинирање на прилагодени услуги и активности кои мрежата ќе ги организира со цел зголемување на капацитетот на организациите кои работат со млади претприемачи и директна поддршка на младите претприемачи.

Истражувањето треба да ја открие перцепцијата и ставовите на младите за водење бизнис, да ги анализира причините за постоечката ситуација, да ги утврди критичните точки во раните фази на водење бизнис, потребите за тренинг и обука, да ја утврди перцепцијата за постоечката поддршка и програми за развој на претприемништвото.

Методологија на истражувањето

За изведувањето на ова истражување се користени следните методи:

- Деск истражување со цел да се утврди постоечката ситуација во областа поддршка на претприемништвото во однос на главните стратегии, законодавство и мерките кои ги презема државата во оваа област.
- Метод на квалитативно и квантитативно испитување

И кај двата методи испитувањето се вршеше со помош на прашалник⁹, составен од два дела, социо-демографски податоци (пол, возраст, образование) и вториот дел со прашања за анализа на потребите и предизвиците на младите претприемачи.

За квалитативното испитување се користеше метод на фокус група и метод на продлабочено интервју.

Беа организирани состаноци со две фокус групи, во Скопје во просториите на ПСМ инкубаторот (02.06.2014) и Св.Николе во просториите на Фондацијата Евро Центар (09.06.2014).

⁹ Прилог 1

Во Скопје фокус групата се состоеше од шест претприемачи¹⁰ а во Св. Николе од девет млади претприемачи¹¹ од источна Македонија. Како водич за дискусија за испитување на потребите на претприемачите беше користен прашалникот.

Квалитативното испитување со метод на продлабочено интервју се вршеше на терен со претходно договорени млади претприемачи¹² со помош на прашалникот како водич за интервјуто. Со примена на овој метод беа интервјуирани десет млади претприемачи од Охрид (3), Струга (1) Битола (3), Тетово (3).

За квантитативното испитување се користеше истиот прашалник кој се користеше во квалитативното испитување. Известување и повик да се пополни прашалникот беше поставен на веб страните на партнерите и на фејсбук страната на проектот. Прашалникот беше испратен и по електронска пошта од страна на сите партнери до младите претприемачи кои ги имаат во своите бази.

Вкупно 69 млади претприемачи одговорија на прашалникот.

Анализа на собраните податоци

Анализата на собраните податоци се спроведе преку структурирање, обработка и систематизирање. Според методите на истражување ова доведе до поделба на податоците во две категории:

1. Квантитативни податоци – податоци кои содржат нумерички броеви и се споредливи.

Ова се резултатите од систематизирање на одговорите на прашалникот.

¹⁰ Претприемачи од ПСМ Инкубаторот кои ја прифатија поканата за учество

¹¹ Контактирани преку податоци добиени од Центарот за вработување и Општината Св.Николе

¹² Млади претприемачи избрани од базата на млади претприемачи составена во рамките на почетните активности на проектот кои ја прифатија поканата за интервју

2. Квалитативни податоци – податоци кои ја дефинираат општата слика за поддршка и предизвиците за претприемништво за млади.

Ова се податоци добиени врз основа на деск истражувањето и квалитативното испитување во фокус група и продлабочено интервју. Овие податоци се земени како фактор при правење на SWOT анализата и на препораките од ова истражување.

Преглед на националните стратегии и мерки кои влијаат на развој на претприемништво кај младите

Во нашата земја во последно време се посветува се поголемо внимание на самовработување на младите и развој на претприемништвото, преку развој на политики за унапредување на претприемачкото опкружување.

Институционалната поддршка на национално ниво ги инкорпорира: Секторот за претприемништво и конкурентност при Министерството за економија, Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) и Агенцијата за поддршка на претприемништвото во Р. Македонија (АППРМ).

Генерално за поддршка на претприемништвото и развојот на секторот на мали и средни претпријатија во нашата држава се имплементирани повеќе реформи, поедноставување и намалување на даноците, брза и едноставна регистрација на фирма, намалување на трошоците и документите за деловно работење (регулаторна гилотина) и одредено олеснување на пристапот до средства за финансирање на инвестициите.

Во однос на политиките и програмите со посебен акцент на поддршка за младите претприемачи главните насоки се изнесени во следните документи:

Националната стратегија за млади (2005-2015) на Република Македонија се стреми кон подобрување на општата положба и задоволување на потребите и интересите на младите во земјата. Особено важен дел од стратешките определби на стратегијата претставува признавањето на улогата на младите во развојот на Република Македонија, како позитивна движечка сила и промотор на новите вредности на општеството и државата има за цел подобрување на положбата на младите лица.

Економски развој на младите преку младинско претприемништво е еден од четирите приоритети на стратегијата. Долгорочна цел на стратегијата е економски развој преку зголемено вработување и самовработување на младите луѓе.

*Во текот на 2014 година, Агенцијата за млади и спорт започнува со процесот на креирање на нова **Национална стратегија за млади за периодот 2015-2020** година. Во таа насока, Агенцијата собира податоци за спроведувањето на постоечката Национална стратегија за млади од страна на државните институции, здруженија на граѓани и останатите заинтересирани страни.

Агенцијата за млади и спорт ги повика здруженијата на граѓани кои во периодот 2005-2014 година имплементирале активности во рамки на приоритетите утврдени во Националната стратегија за млади и Акциониот план за спроведување на Националната стратегија за млади да достават кратка информација/извештај за нивното спроведување до крајот на февруари 2014 година. Се планира истите да бидат дел од Извештајот за спроведување на Националната стратегија за млади и Акциониот план за нејзино спроведување.¹³

¹³ <http://www.ams.gov.mk/odnosi-so-javnosta/soopstenija/434-povik-mladi-ams-informacii>

Националната стратегија за вработување 2011-2015 и Националниот акциски план за вработување НАПАВ, во кои акцентот е ставен на образованието и обуката, отворањето работни места и претприемништвото, вклучување на младите на пазарот на трудот и институционалната реформа. Една од четирите стратегиски цели на НАПВ е поттикнување на вработеноста на младите преку развој на приватниот сектор, со очекуван резултат воспоставување на систем со стимулации за промовирање на вработеноста на младите и развој на човечки капитал, како и воспоставување на насочени услуги за претприемништво кај младите.

НАПВМ има за цел проширување на програмите за развој на претпријатијата и поддршка на бизнис инкубаторите и дополнително развивање на услугите што може да им помогнат на младите претприемачи (оданочување, прописи, обврски, пристап до вмрежување и можности за менторство).

Стратегија за иновации на Р. Македонија 2012-2020 предлага надминување на три клучни пречки во развојот на претпријатијата, имено, капацитетот за иновација; развојот на човечкиот капитал и учење на претприемништвото. Следствено, политичките опции што се од важност за подобрување на можностите за работа на младите се засноваат на столбовите од Стратегијата за иновација и се фокусираат на пренасочување на расположливите стимулативни системи кон економските сектори со поголема флексибилност за вработување млади и на поттикнување на претприемништвото кај младите.

Стратегија за развој на занаетчиство 2012-2020 Стратегијата на занаетчиската Комора на Република Македонија се стреми кон зголемување на вработувањето, кон структурирана едукација на постоечките и потенцијални вршители на занаетчиска дејност, кон обезбедување на нови можности пред се за младите луѓе.

Стратегии на локално ниво, на ниво на локалната самоуправа, 13 општини имаат усвоено на Локални Младински Стратегии за подобрување на социо-економската состојба на младите: Скопје, Прилеп, Тетово, Штип, Илинден, Кисела Вода, Свети Николе, Кавадарци, Гевгелија, Радовиш, Дебар, Неготино, Велес, Битола. Мора да се нагласи дека само половина од стратегиите ја вклучуваат невработеноста кај младите меѓу своите приоритети, каде што само во 3 општини се обрати претприемништво за млади, предлагајќи два вида мерки: промоција и субвенции за млади start-up.

▪ Мерки

Програма за конкурентност, претприемништво и иновации 2014 (Министерство за економија)

- Финансиска поддршка за новоосновани претпријатија од страна на млади претприемачи / Субвенционирање на новоосновани претпријатија во сопственост и управувани од млади претприемачи¹⁴
- Организирање на бизнис натпревар “Биди перспективен започни свој бизнис”¹⁵

Преку Агенцијата за поддршка на претприемништвото на РМ (АППРМ) се реализира **Програмата за Ваучерски (субвенциониран)** систем на советување преку која се нуди поддршка на невработени лица –индивидуални претприемачи со 100% субвенционирање на консултантските услуги и на постојните претпријатија кои сакаат да реализираат некоја бизнис идеја со 50% субвенционирање.¹⁶

¹⁴http://www.economy.gov.mk/ministerstvo/sektori_vo_ministerstvo/sektor_za_pretpriemnistvo_konkurentnost/4294.html

¹⁵ http://www.economy.gov.mk/javni_konkursi/oglasia/4266.html

¹⁶ http://www.apprm.gov.mk/Kriteriumi_Nevraboteni.asp

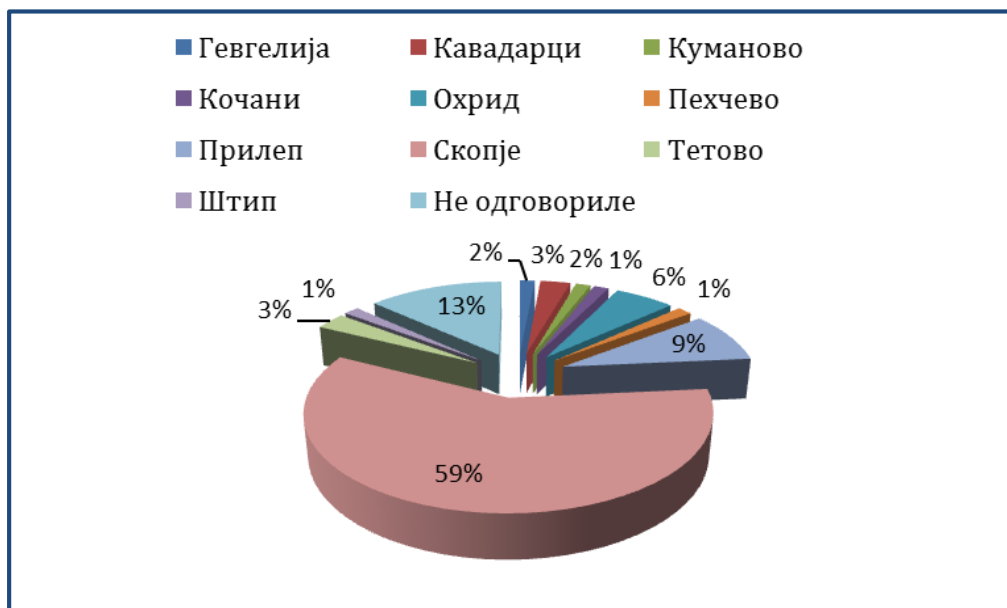
Програмата за самовработување е имплементирана од Владата (Министерство за труди и социјална политика, Агенција за вработување и Агенцијата за поддршка на претприемништво на Р. Македонија) и Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП). Таа е важен дел од националната стратегија за вработување и претставува една од седумте активни мерки за вработување, пропишани во Националниот оперативен план за вработување 2014. Во програмата Самовработување може да се пријават невработени лица кои се евидентирани како активни баратели на работа најмалку еден (1) ден пред денот на објавувањето на огласот и кои имаат желба да започнат сопствен бизнис. Активните баратели на работа се невработени лица кои секој месец се пријавуваат како такви во соодветните центри за вработување на АВРМ.¹⁷

¹⁷ <http://www.samovrabotuvanje.mk/>

Резултати од анкетниот прашалник

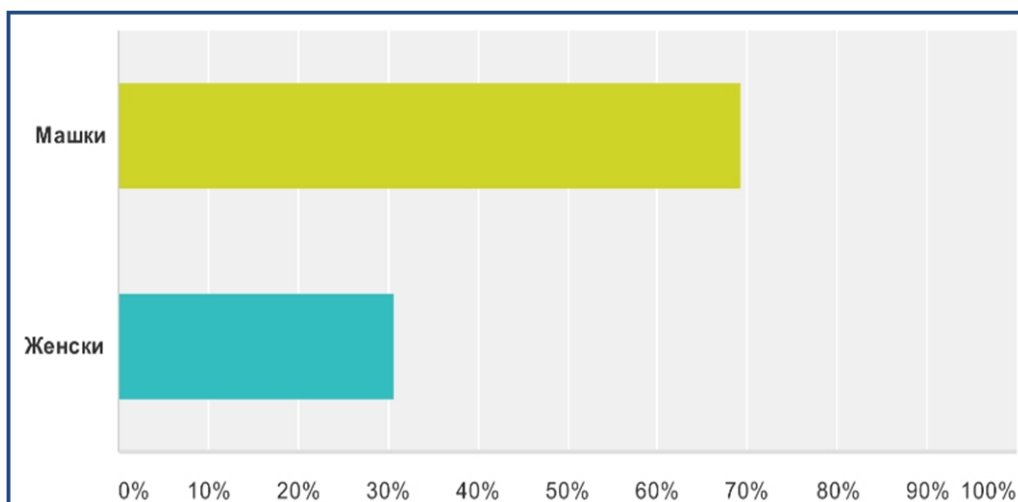
Седиште на фирмата(град или општина)

59% од испитаниците имаат седиште на фирмата во главниот град Скопје.



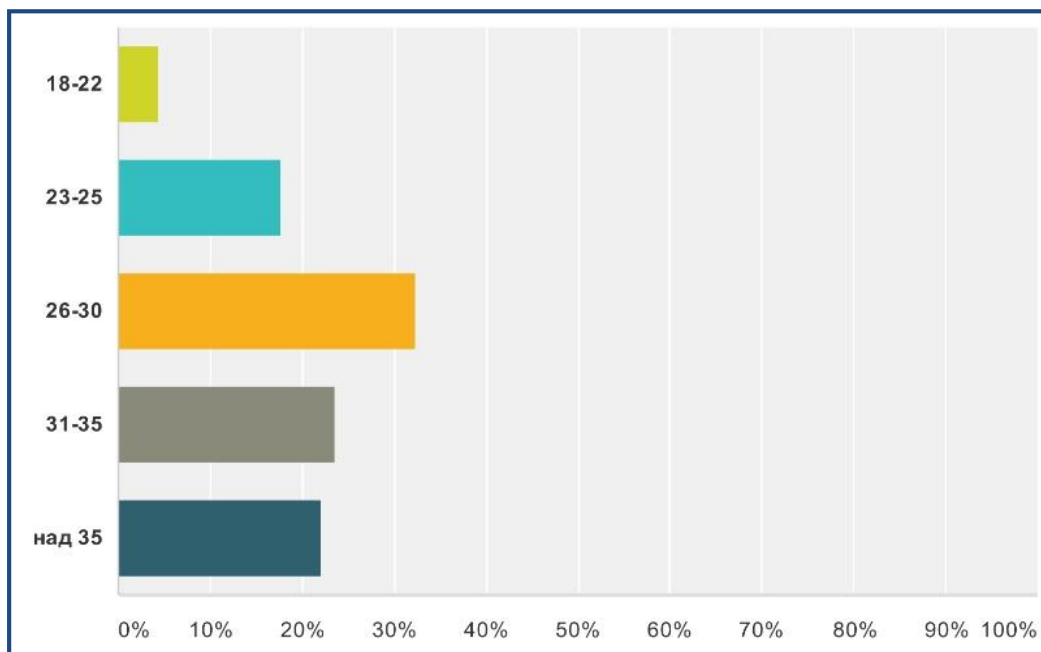
Пол на сопственикот на фирмата?

Над 69% од испитаниците се од машки пол, 30% од женски пол.



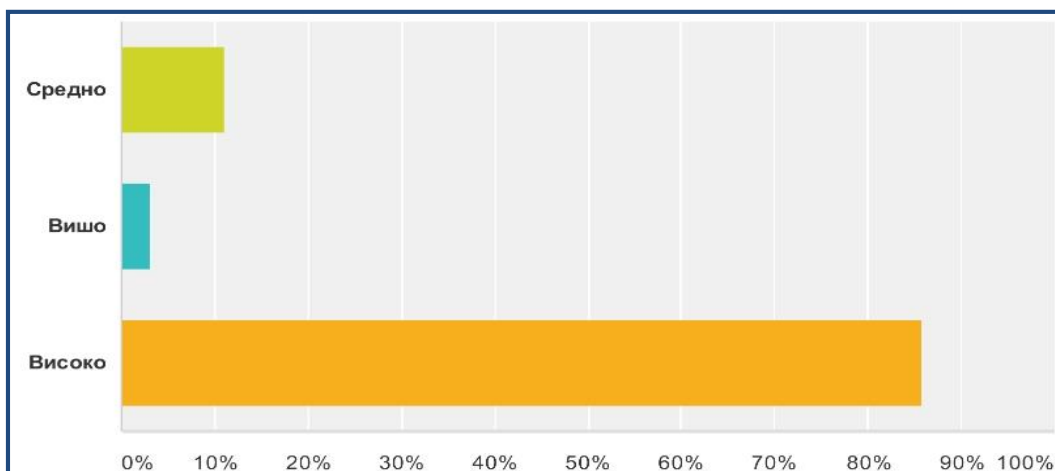
Возраст

Според претходно дефинираните критериуми, во прашалникот се определени возрастните групи за истражување. Според графиконот прикажан на сликата 3 доминира групата од 26-30 години, веднаш по неа групата над 35 години.



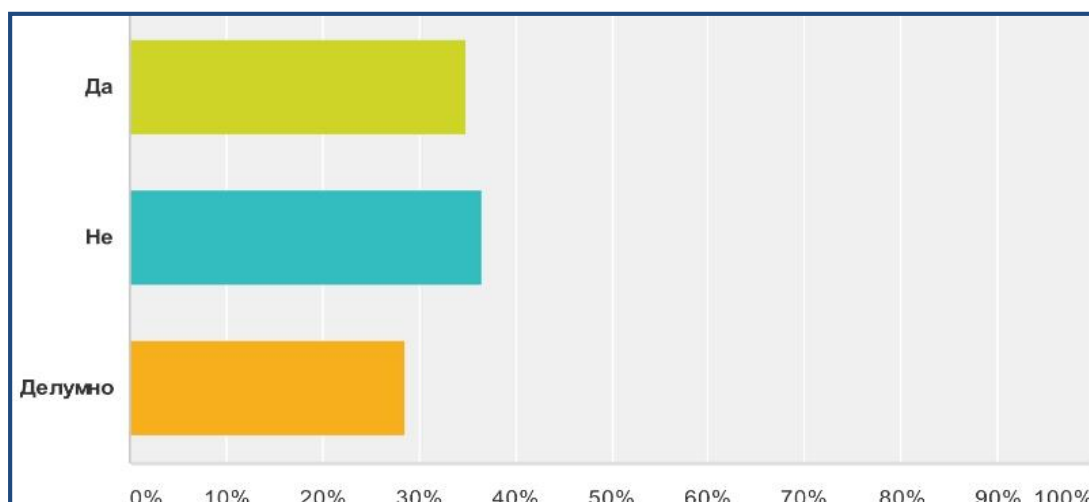
Образование

Во однос на образованието на испитаниците воочливо е дека доминираат претприемачи со високо образование (над 80%).



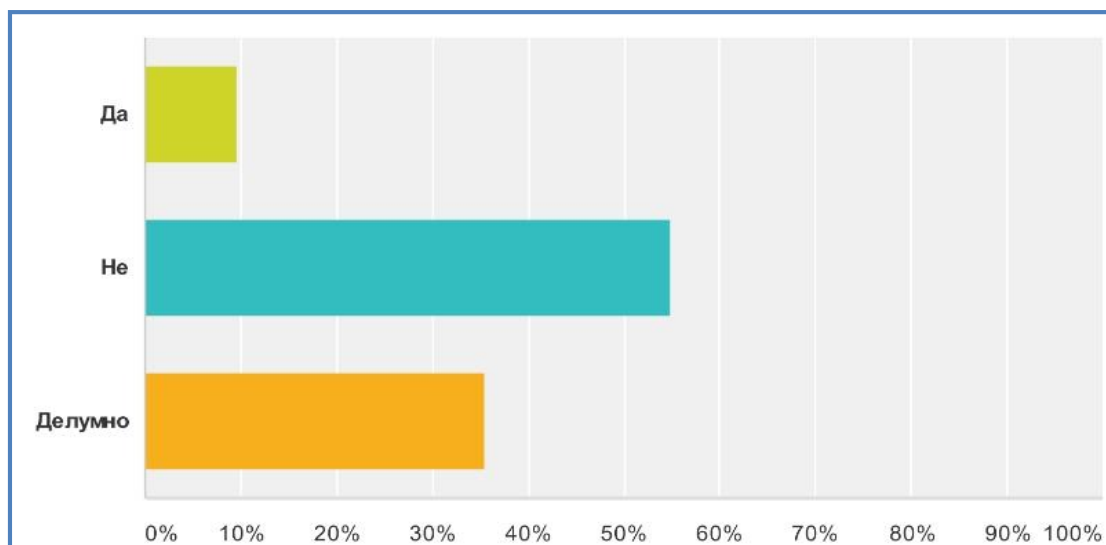
Дали имате било какво формално образование во областа на претприемништвото?

Во однос на формално образование во областа на претприемништвото со соодносот помеѓу оние испитаници кои имаат формално образование и оние кои немаат е скоро ист. Делумно образование во областа на претприемништвото имаат 28,57 % од испитаниците.



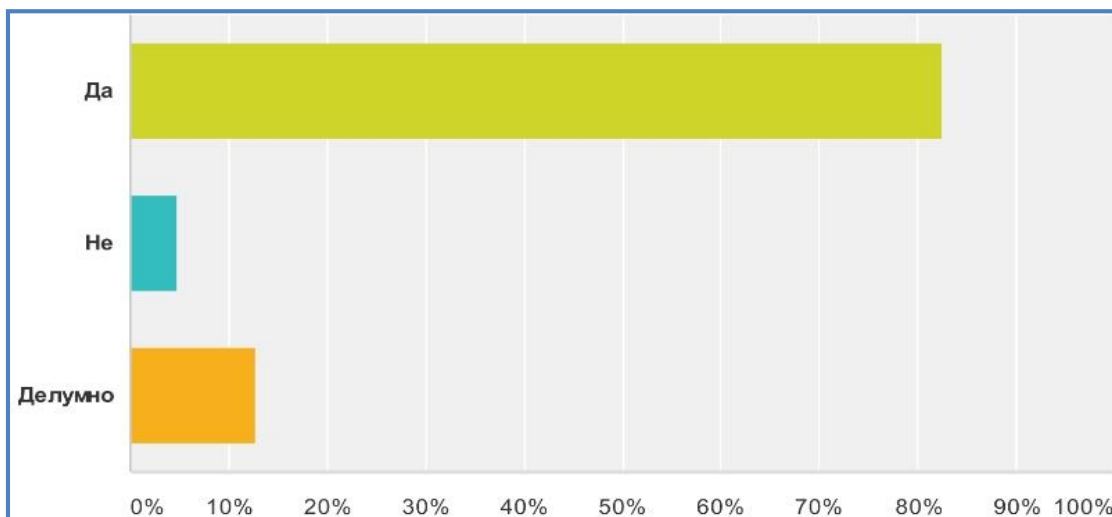
Дали сметате дека образовниот систем во земјата обезбедува ефективно стекнување на потребни вештини за претприемачи?

Над половина од испитаниците сметаат дека образовниот систем во државата не обезбедува ефективно стекнување на потребни вештини за претприемачи. 35,48% сметаат дека делумно обезбедува, додека 9,68% се изразиле позитивно.



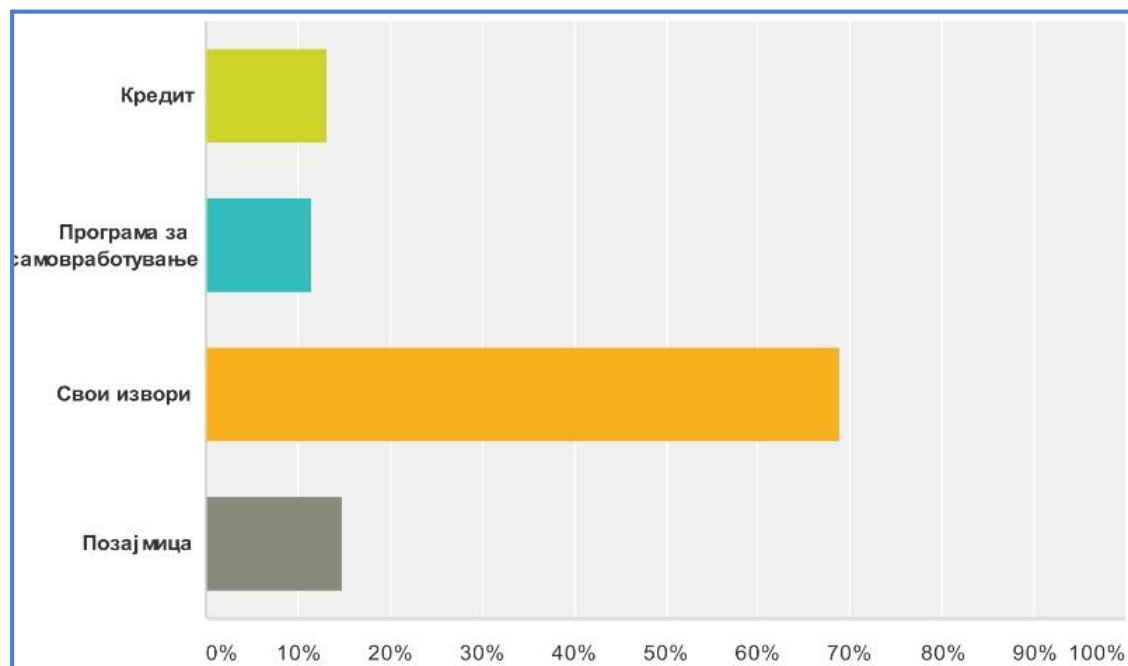
Дали сметате дека претприемачката култура и вештини треба да бидат дел од формалното образование?

Повеќе од 80% од испитаниците сметаат дека претприемачката култура и вештини треба да бидат дел од формалното образование.



На кој начин обезбедивте почетен капитал за отворање на фирмата

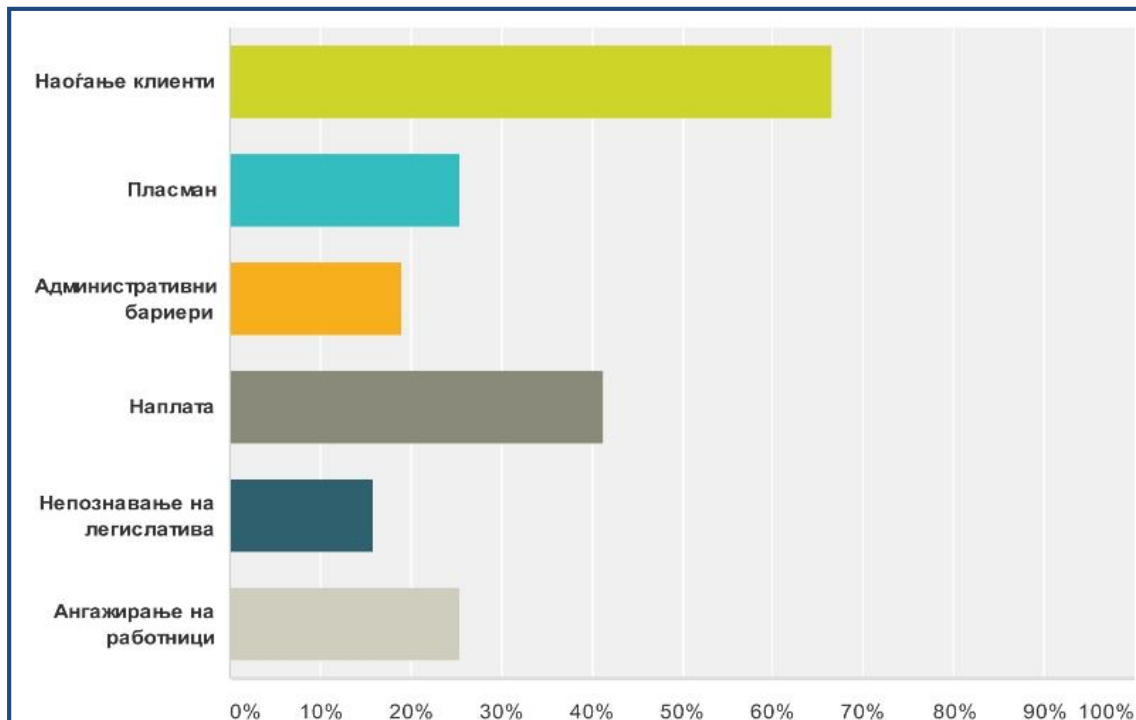
Најголем процент од испитаниците (68,85%) обезбедиле почетен капитал за отворање на фирмата од свои извори, 14,75% испитаници се позајмиле, кредит земале 13.11%, а од програмата за самовработување ја искористиле 11,48%.



Кои се главните предизвици со кои се соочивте при работењето?

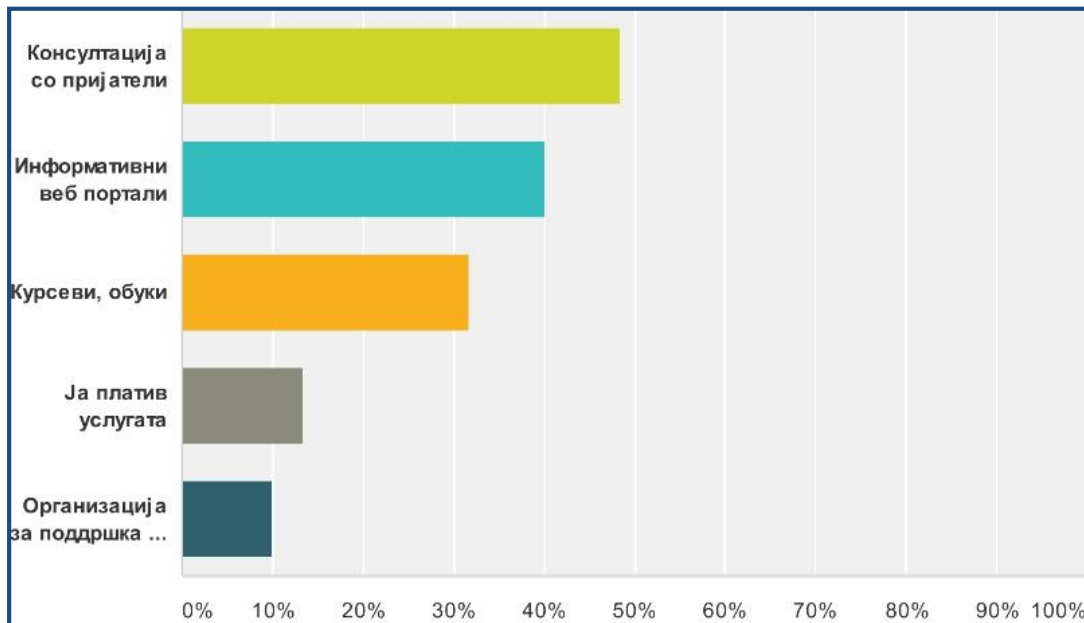
Наоѓање клиенти според 66,67% од испитаниците е најголемиот предизвик со кој се соочуваат при работењето, нареден предизвик е наплата со кој се соочуваат 41,27% од испитаниците. Понатаму следат пласман и ангажирање на работници (25,40%), административни бариери (19,05%) и непознавање на легислатива (15,87%).

Покрај понудените одговори на ова прашање постоеше можност испитаниците во коментар сами да забележат предизвици со кои се соочиле а не се предвидени во прашањето, на кој имаше само два дополнителни одговори, еден одговор гласеше: “заштита на интелектуална сопственост”, а вториот: “враќање на кредити”.



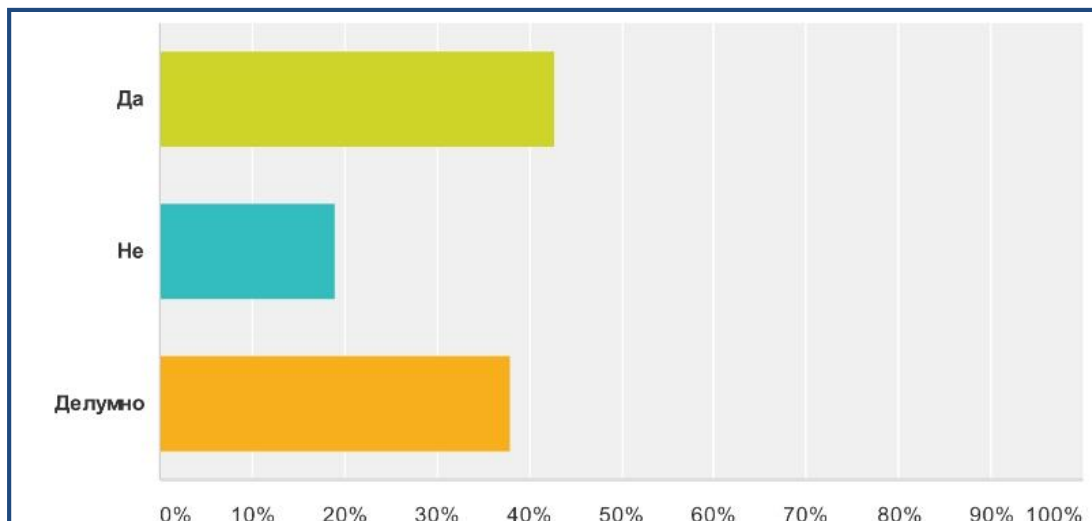
Каде најдовте информации за тоа што ви е потребно да ја отворите фирмата?

Најголем број од испитаниците (48,33%) информацијата за тоа што им е потребно да отворат фирма ја добиле во консултација со пријатели, понатаму 40% се информирале од веб порталите, 31, 67% на курсеви и обуки, 13,33% платиле стручно лице за услугата и 10% се информирале во организација за поддршка на бизнис.



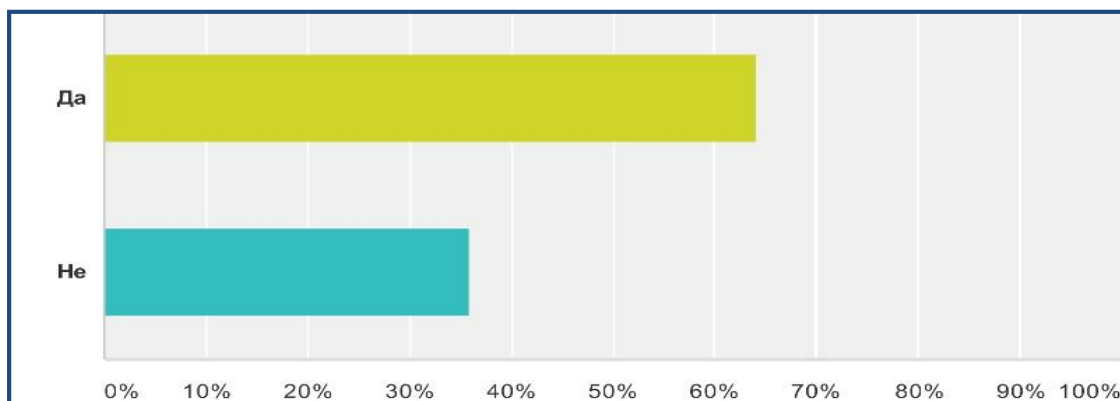
Дали лесно најдовте информација за тоа што ви е потребно да ја отворите фирмата?

42% од испитаниците лесно дошле до информација како да ја отворат фирмата, додека 38,10% испитаници одговориле дека делумно лесно ја нашле информацијата.



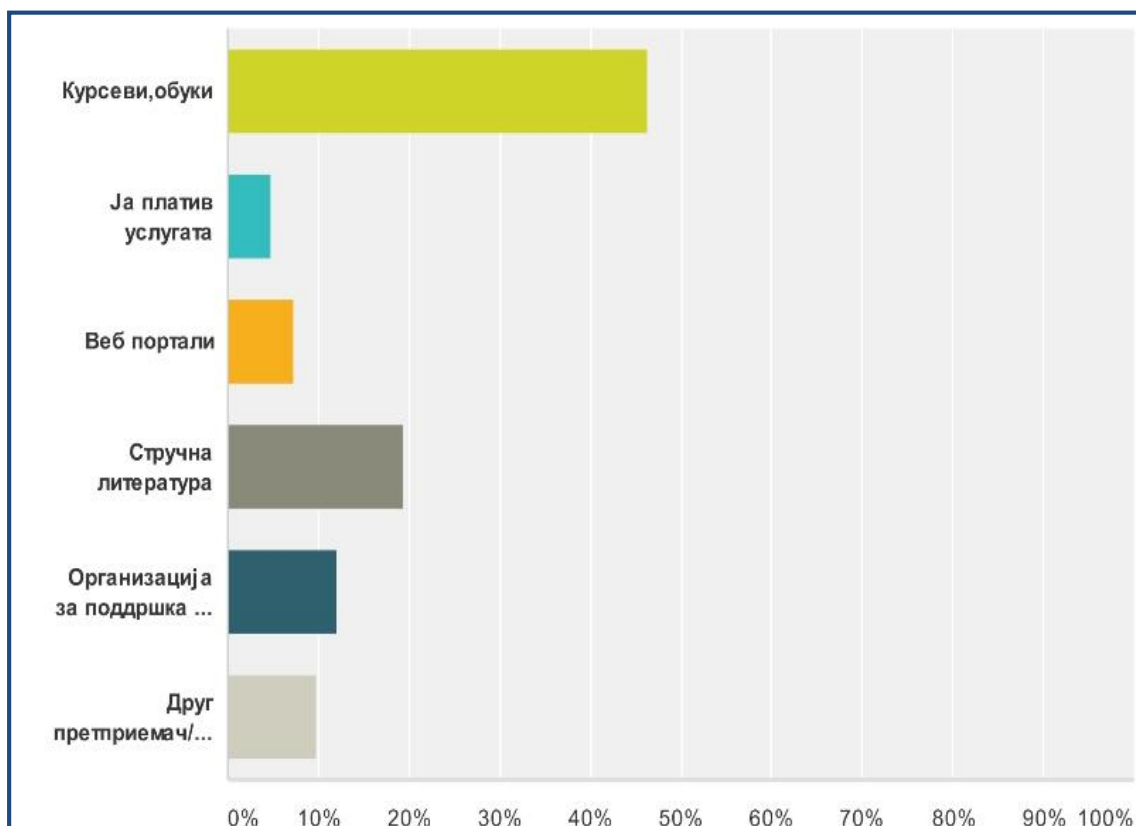
Дали направивте бизнис план пред да ја отворите фирмата?

Над 64% од испитаниците направиле бизнис план пред да ја отворат фирмата, 35,94% не направиле бизнис план.



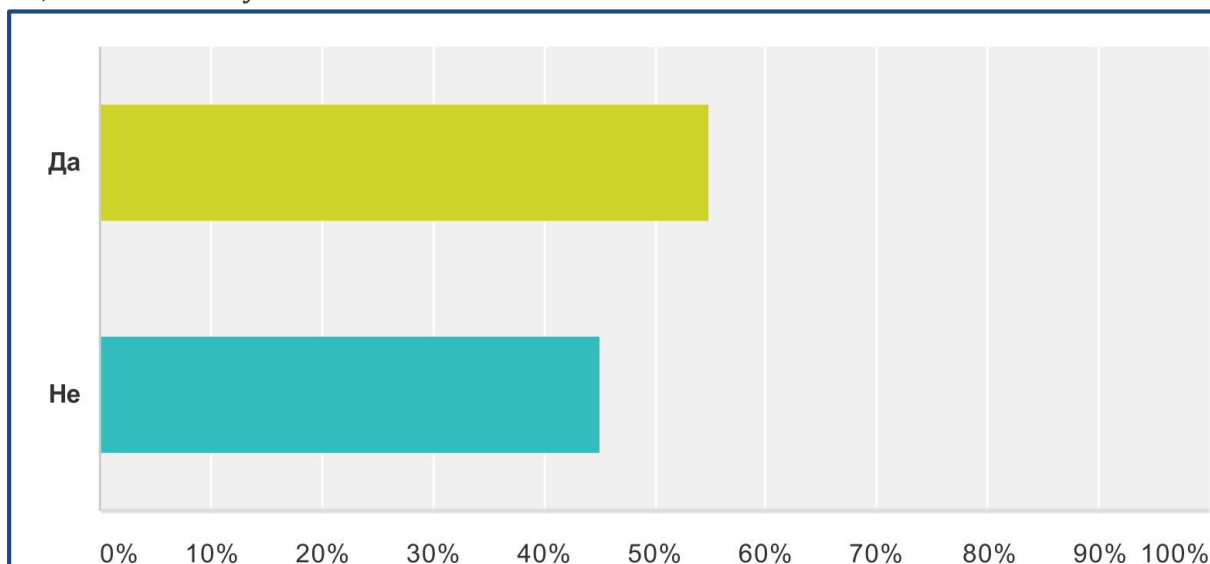
Доколку да, каде научивте да направите бизнис план?

Најголем дел од испитаниците научиле да прават бизнис план на курсеви и обуки (46,34%), 19,51% користеле стручна литература а 12,20% од организациите за поддршка на бизниси. Само 4,88% ја платиле услугата.



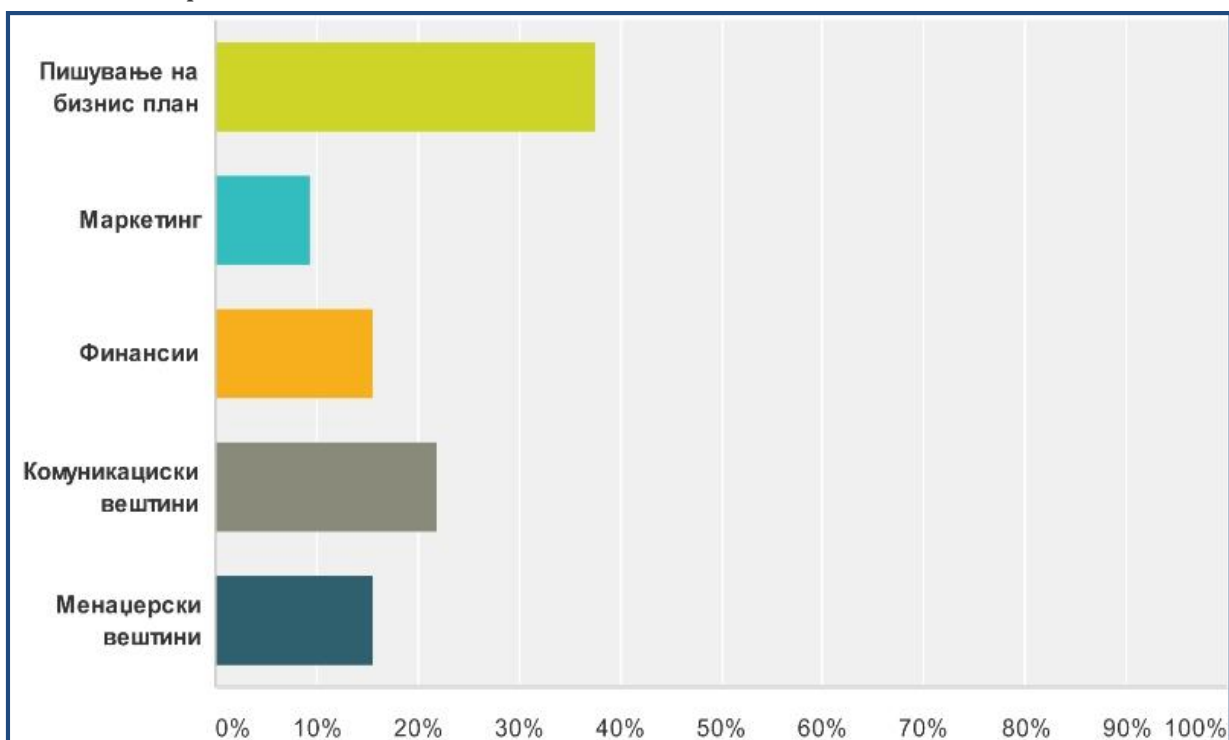
Дали пред отворање на вашата фирма посетувавте одредени курсеви/обуки од областа на претприемништво?

54,84 од испитаниците посетувале обуки пред отворање на својата фирма, додека 45,16% не посетувале.

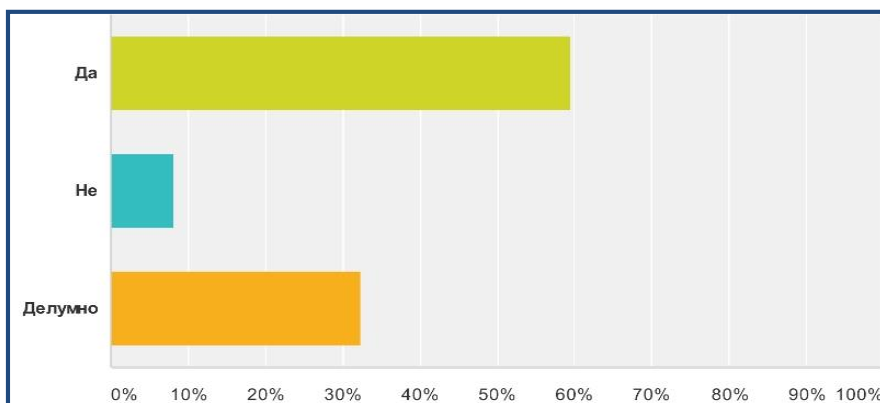


Доколку да кои?

Од оние кои посетувале обуки 37,50% посетувале обука за пишување бизнис план, 21,88% обука за комуникациски вештини, менаџерски вештини и финансии 15,63% и маркетинг 9,38%.



Дали овие обуки ви помогнаа?



Да 59,46%

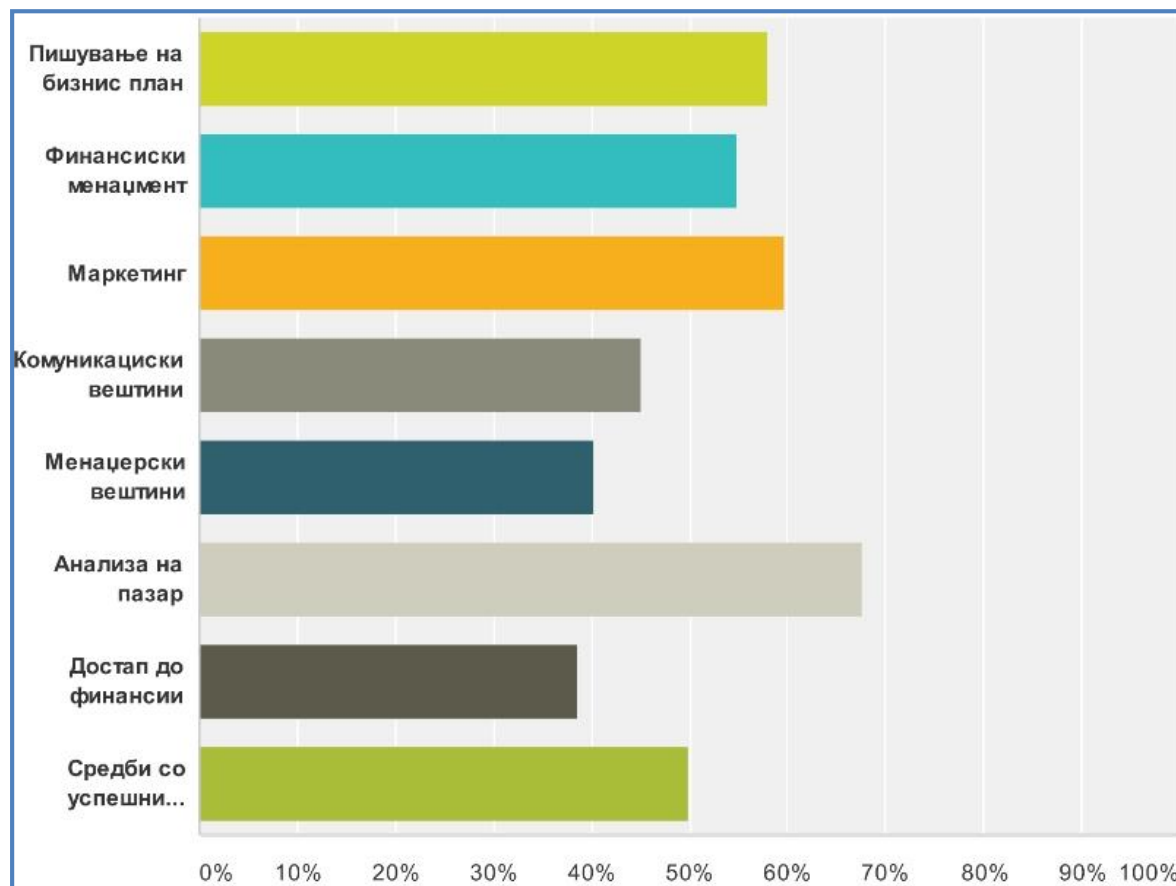
Не 8,11%

Делумно 32,43%

Кои обуки/тренинзи сметате дека ви биле потребни пред започнување на бизнисот?

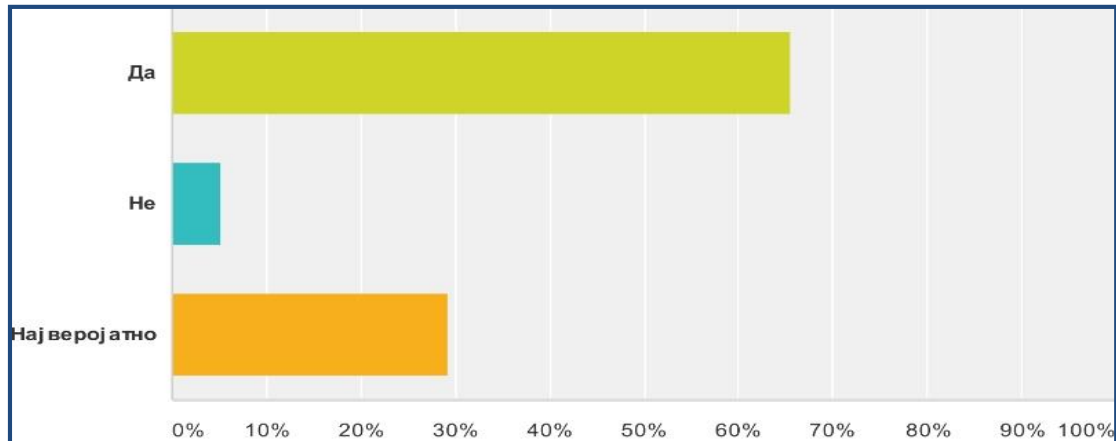
На ова прашање испитаниците можеа да изберат повеќе или сите области за кои се заинтересирани, од табелата се гледа дека изборот на темите е доста изедначен, постои потреба од сите дадени опции за тренинг, сепак преовладуваат анализа на пазар, маркетинг, финансиски менаџмент, пишување на бизнис план.

Во делот за коментар каде што испитаниците можат да забележат обука која не е содржана во прашањето два одговори гласаа: “интелектуална сопственост”.

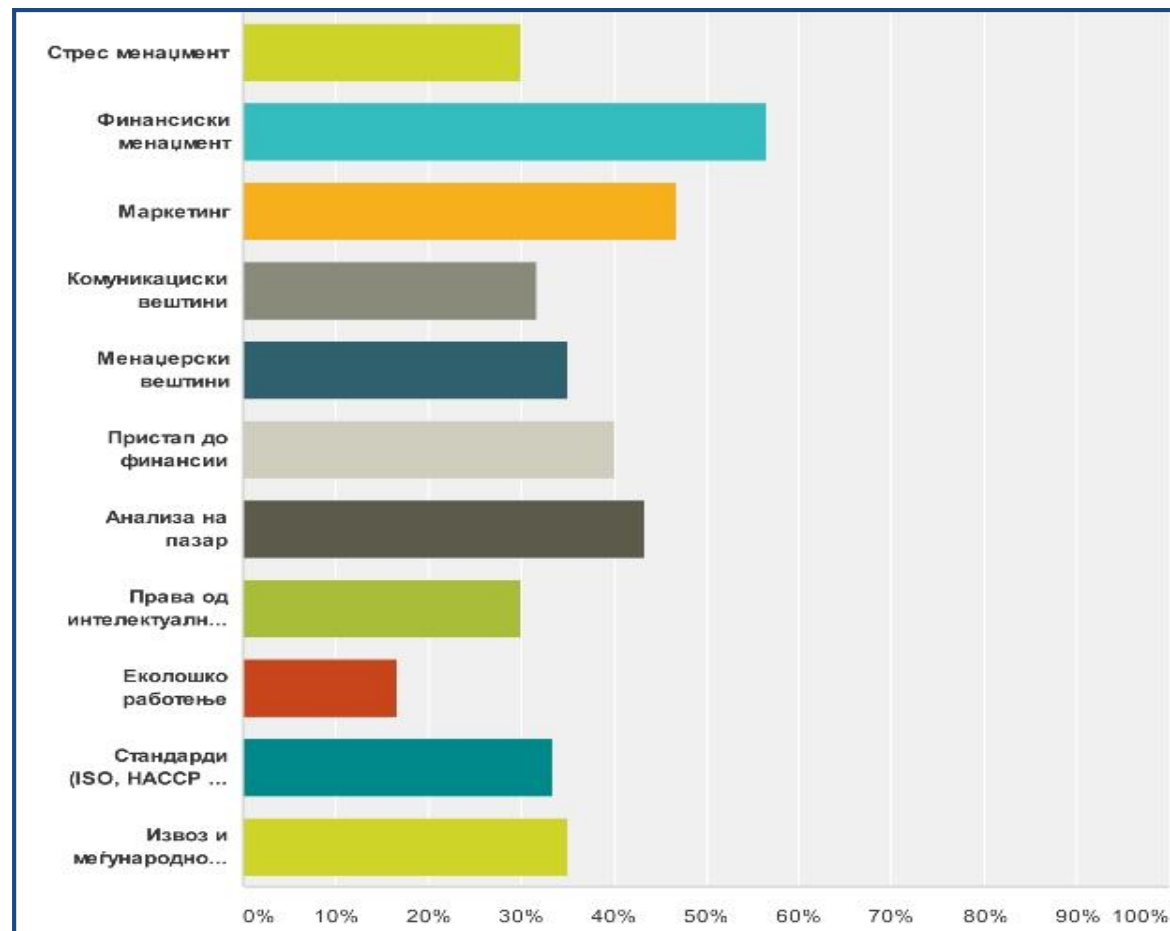


Дали би посетувале обуки/тренинзи по започнување со бизнисот?

Над 65% од испитаниците се заинтересирани да посетуваат тренинзи по започнување на бизнисот, 29,31% најверојатно би посетувале, само 5% не.



Кои обуки сметате дека ви се потребни?

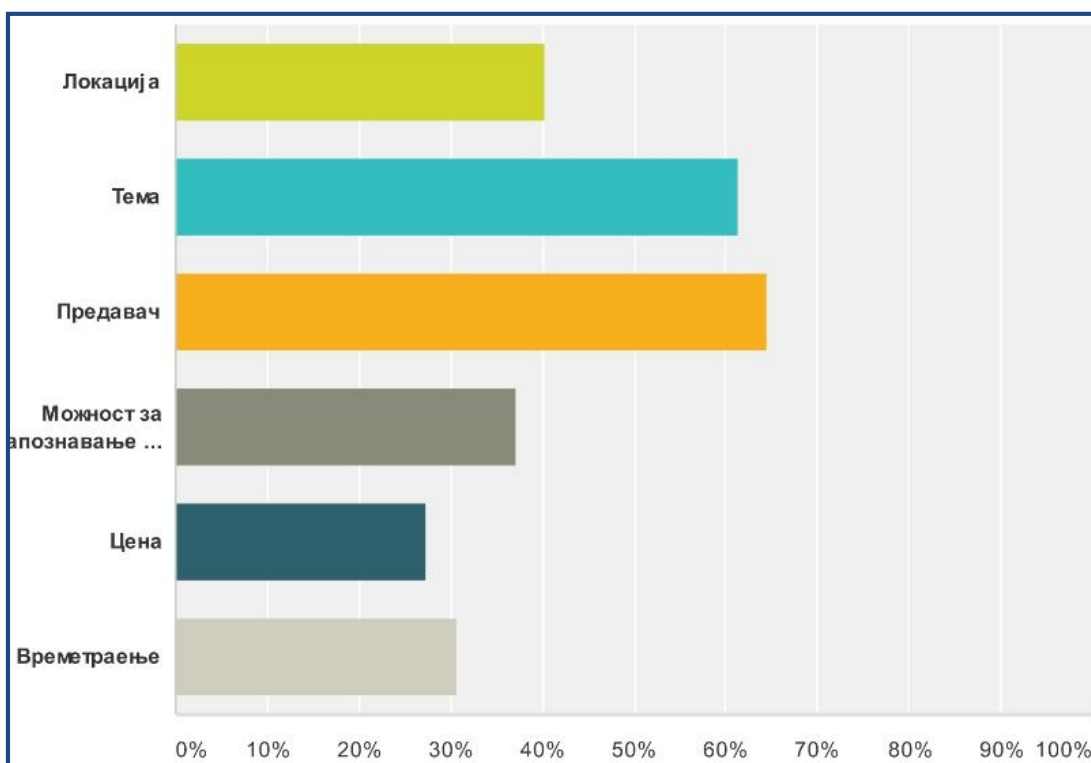


Ова прашање е следствено на претходното, најмногу интерес од страна на испитаниците за обука по започнување на бизнисот има финансиски менаџмент 56,67%, понатаму следат маркетинг 46,67%, пристап до финансии и анализа на пазар 43,33%. 30% од испитаниците се заинтересирани за права од интелектуална сопственост.

Во делот за коментар, имаше само еден дополнителен одговор кој гласеше: “легислатива заради заштита од инспекции”.

Кои од следниве фактори се значајни при избор на обука која ја посетувате?

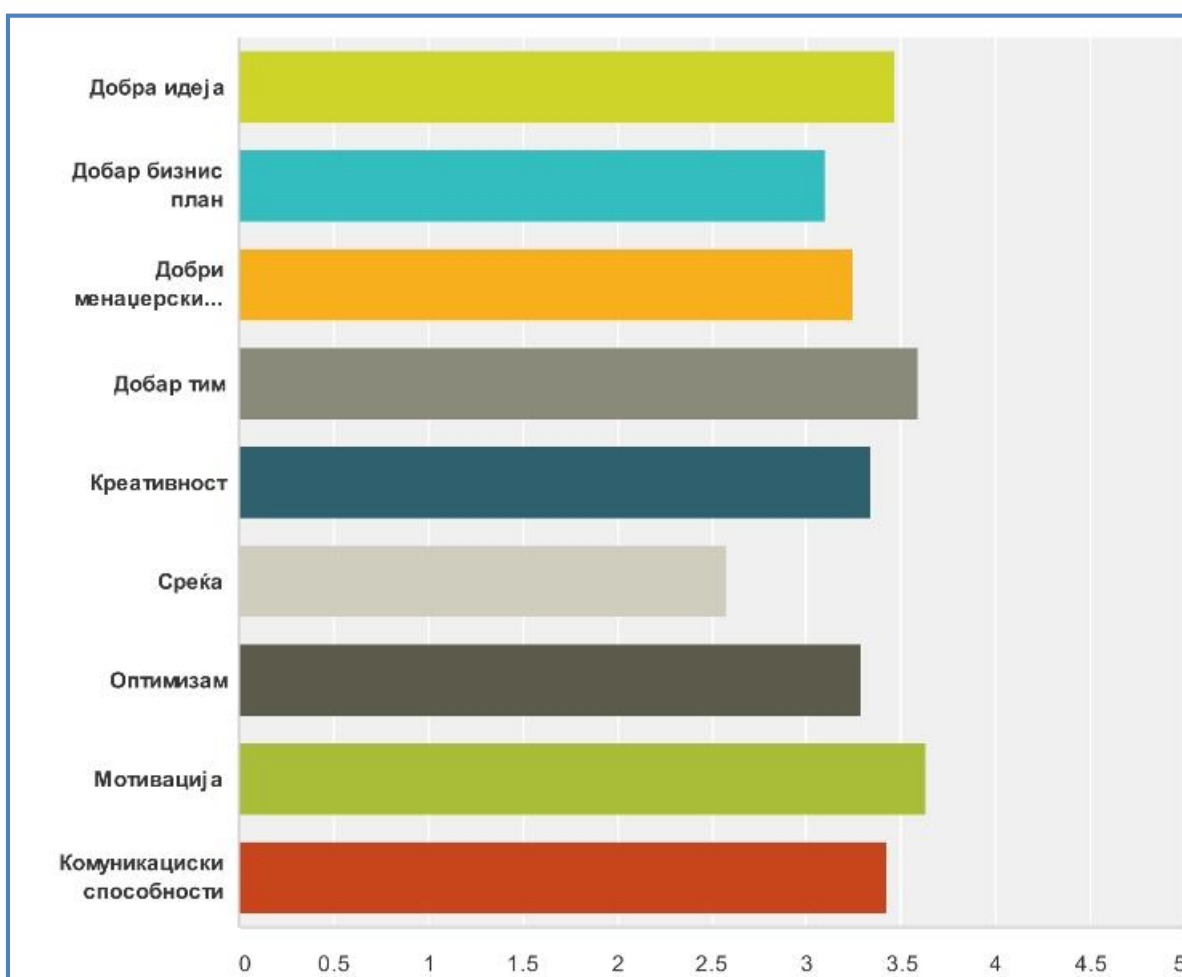
Предавачот и темата се најважните фактори при избор на обука која би ја посетувале испитаниците, следуваат локација, можност за запознавање со нови претприемачи, времетраење и цена.



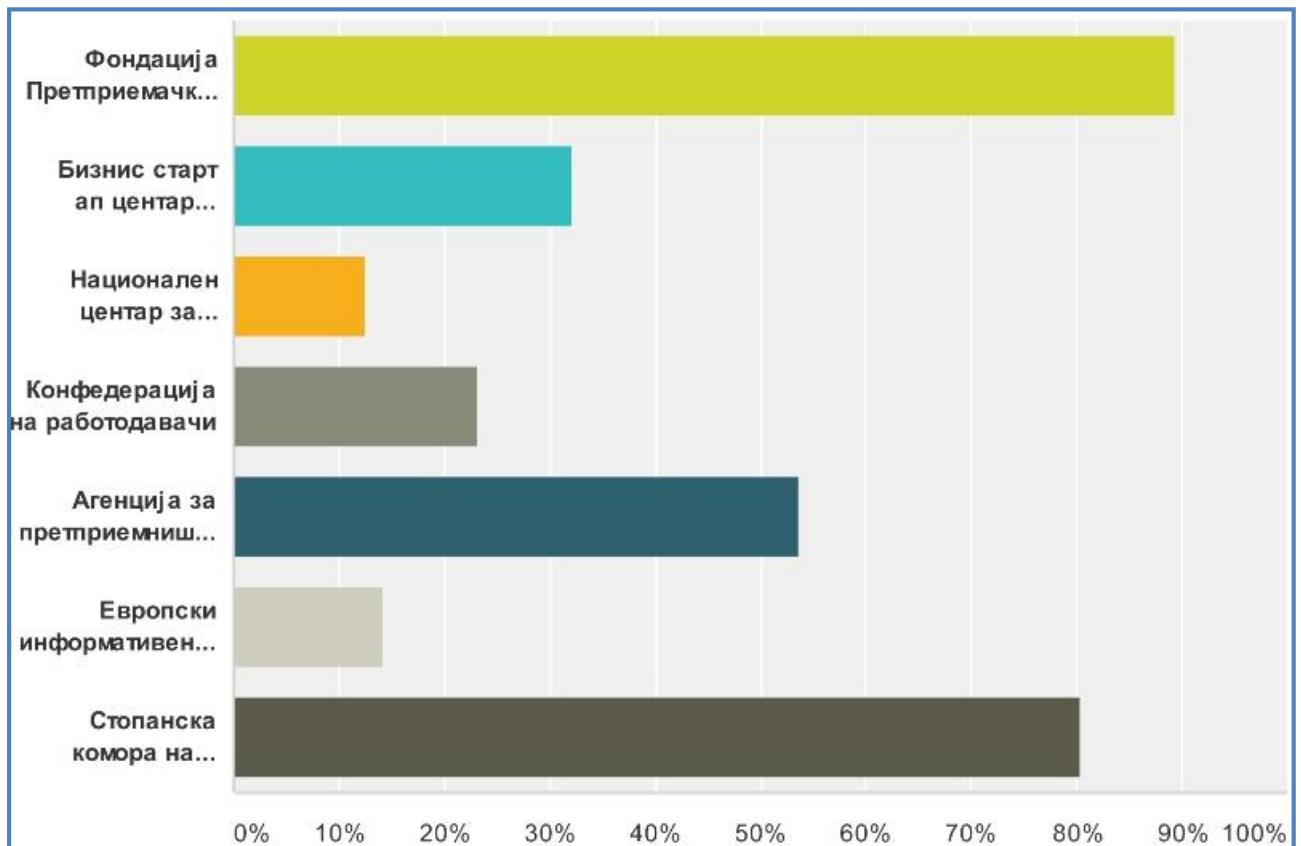
Кои вештини, знаење и личен однос сметате дека се потребни за водење бизнис?

На ова прашање испитаниците требаше да ги рангираат сите понудени одговори според дадени оценки (1 до 4).

Највисока оцена има одговорот мотивација (оцена 3.63), понатаму добар тим (3.59) комуникациски способности (3.42) . Најмала оцена има одговорот среќа (2.58).



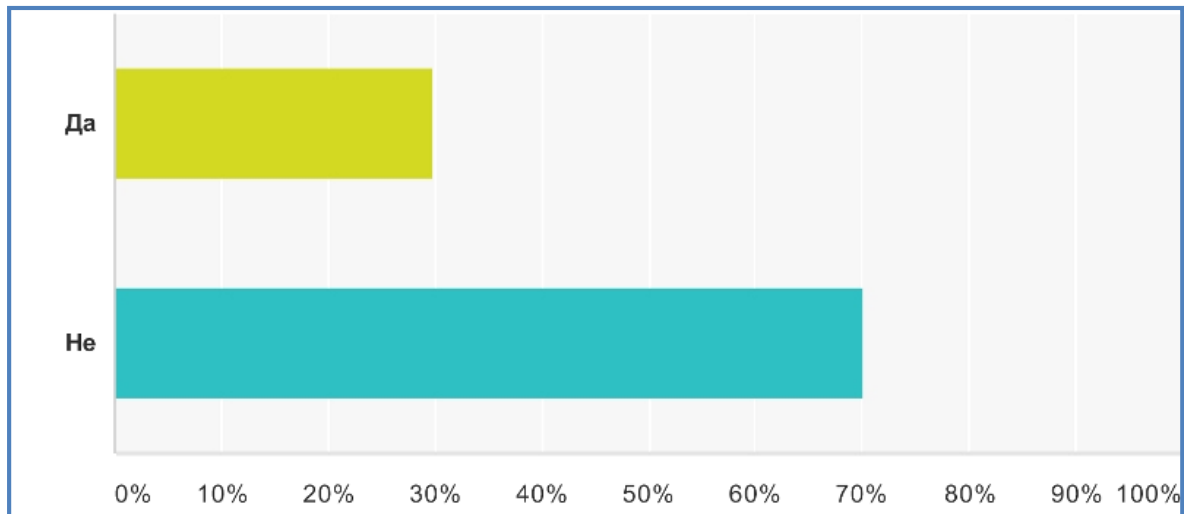
Која од овие организации за поддршка на бизнис ги знаете?



Најголем дел од испитаниците ја знаат Фондацијата Претприемачки сервис за млади 89,29%, потоа Стопанската комора на Македонија 80,36% и Агенција за претприемништво на Р. Македонија 53,7%.

Ова прашање имаше можност за коментар за испитаниците да наведат некоја од организациите кои можеби не е наведена во одговорот а ја познаваат. Имаше два дополнителни одговори: “ни една” и вториот: “БСЦ Битола”.

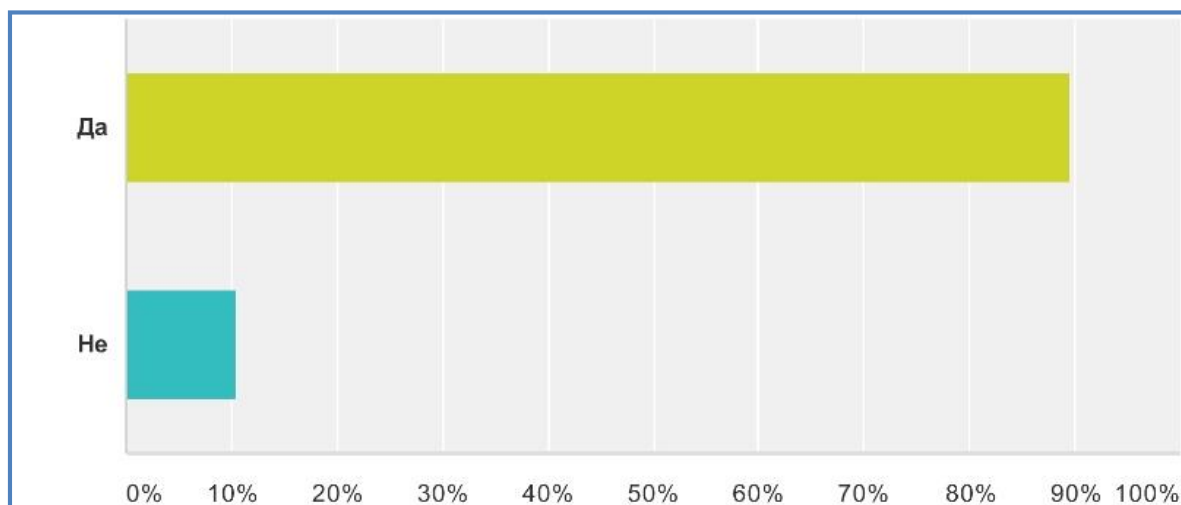
Дали користите некоја услуга од организација за поддршка на бизнис?



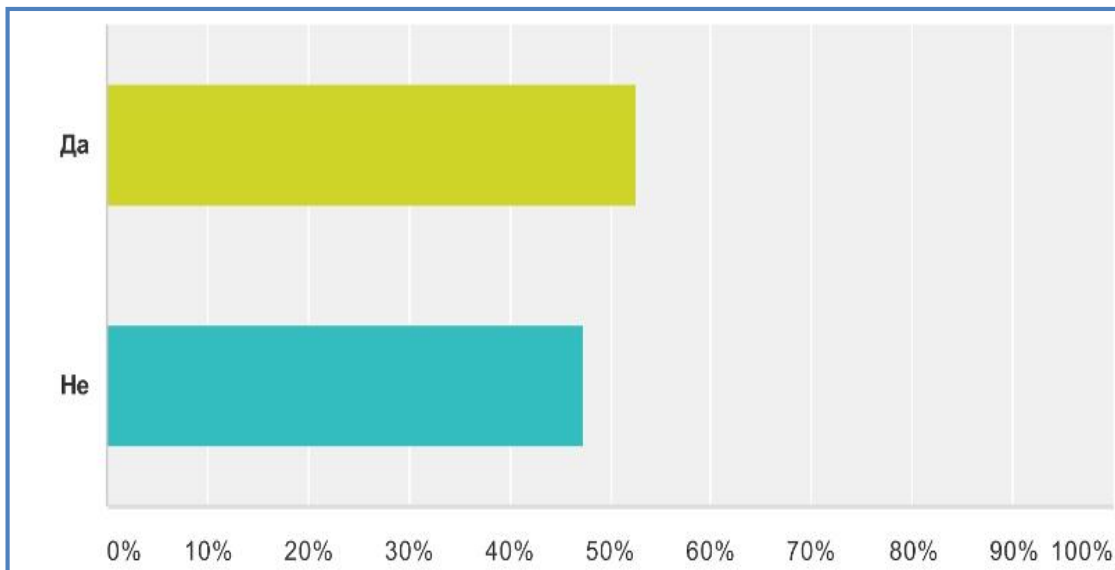
Дури 70% проценти од испитаниците одговориле дека не користат никаква услуга од организација за поддршка на бизнис. Следствено на претходното прашање каде што само еден испитаник не познава ни една организација за поддршка на бизнис се поставува прашањето зошто младите претприемачи не ги користат услугите на организациите за поддршка на бизнис. Со оглед дека прашалникот не содржи вакво прашање во наредните активности на проектот се препорачува да се изврши мала анкета да се утврди причината за оваа состојба.

Дали сте заинтересирани да дознаете повеќе за европските програми за поддршка на бизниси?

Повеќе од 89% од испитаниците се заинтересирани да дознаат повеќе за европските програми за поддршка на бизниси.



Дали знаете некоја од програмите за поддршка на бизниси на Владата на РМ?

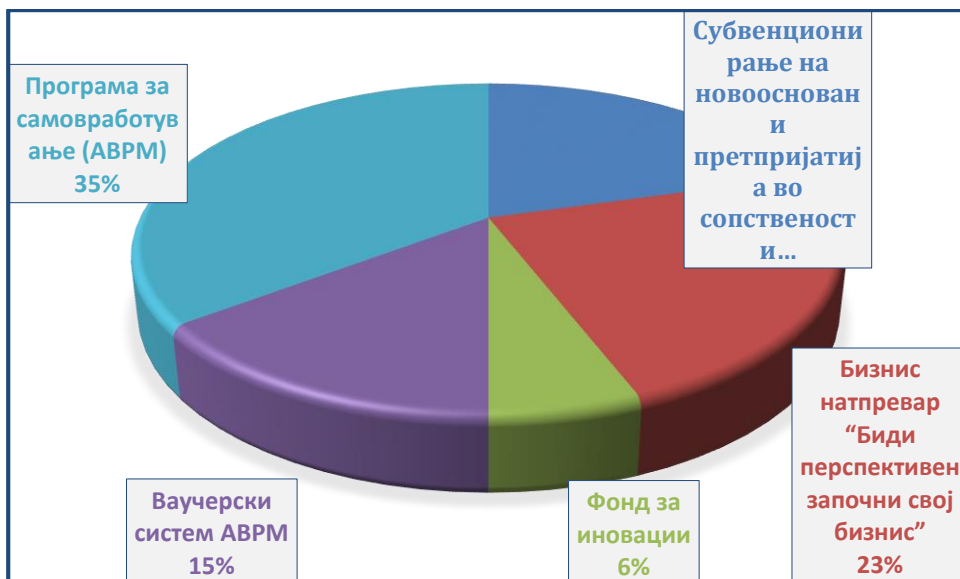


52.63% од испитаниците одговориле дека познаваат некоја од програмите за поддршка на бизниси, додека 47,37% не познаваат ни една.

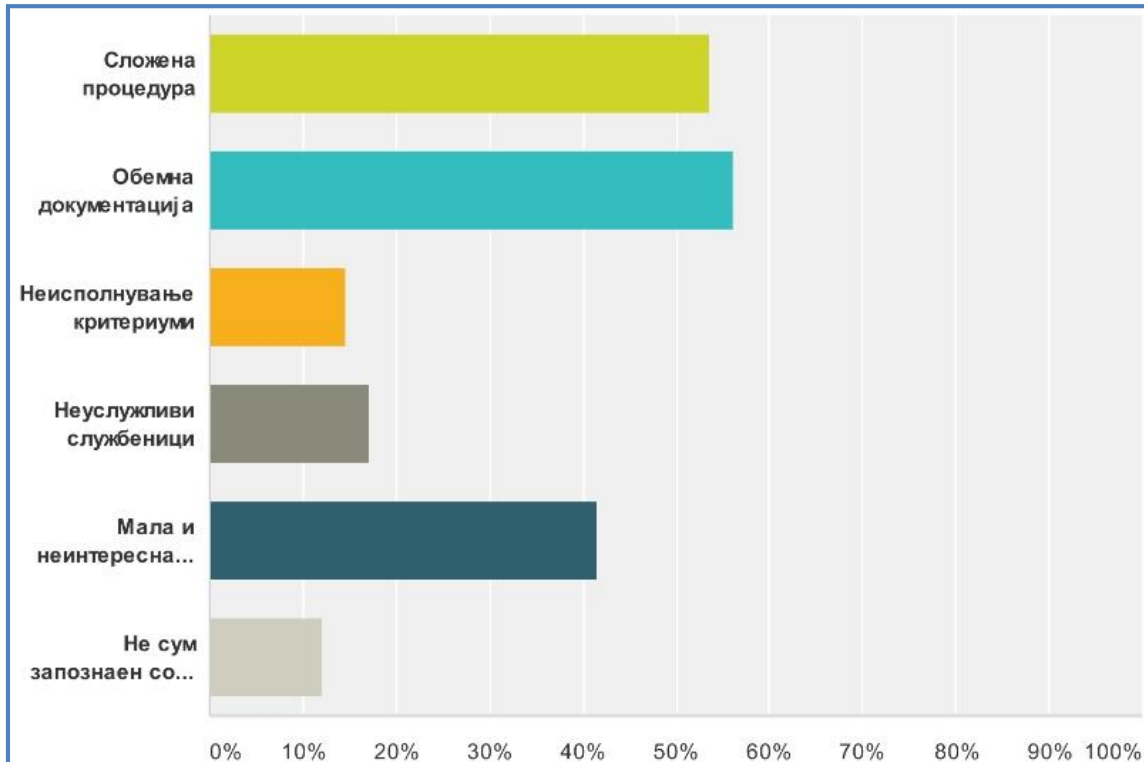
Доколку да која?

Ова прашање беше со можност за отворен коментар со цел да не им се сугерира на испитаниците кои програми постојат.

Беше одговорено од 22 испитаници.



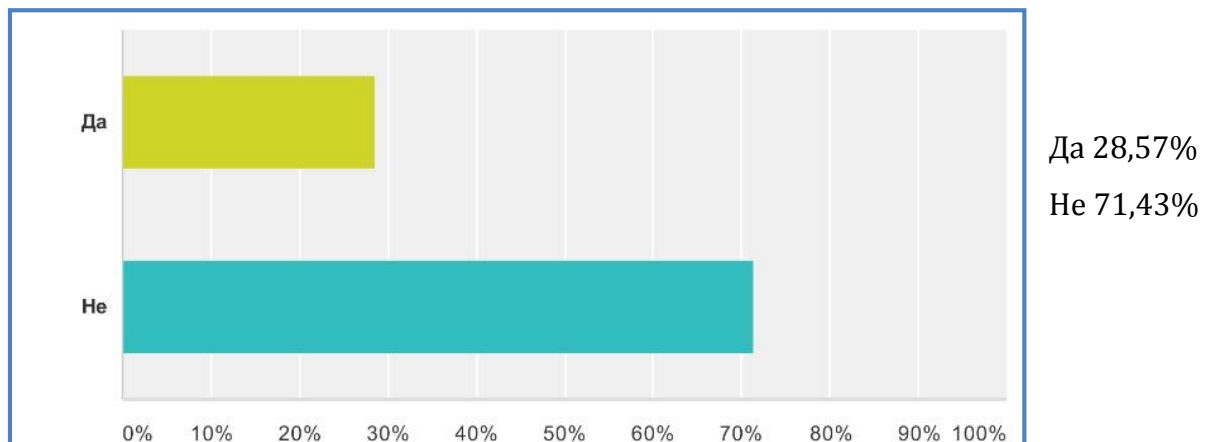
Сум сакал да користам некои од европските/националните програми за поддршка на бизниси но ме одвратиле:



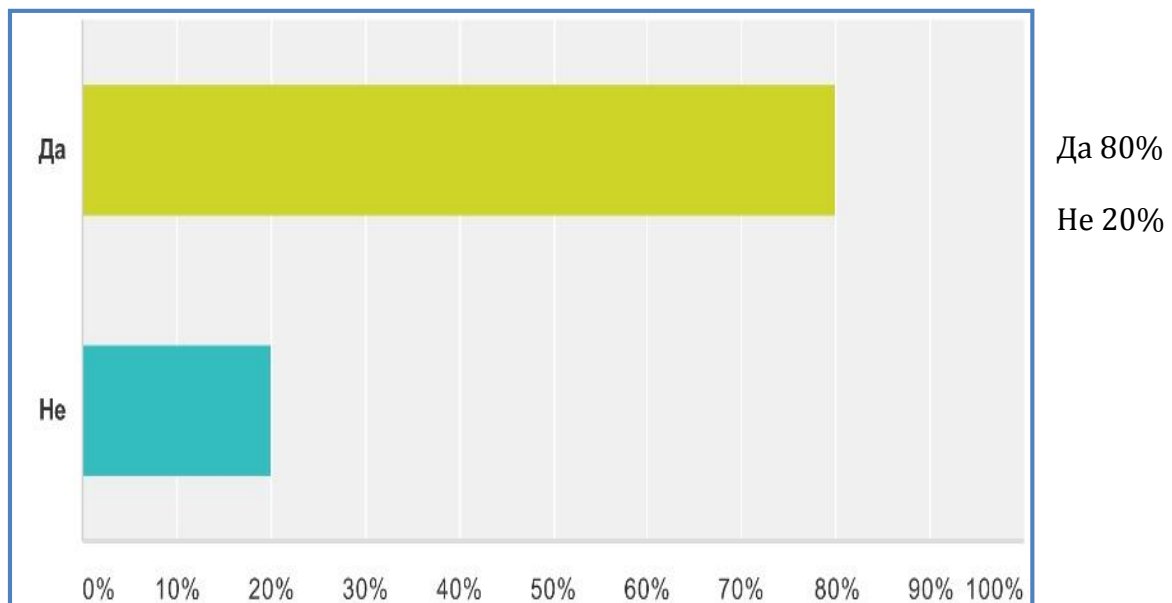
Испитаниците имаа можност да изберат повеќе одговори на ова прашање, најголем процент на испитаници се изјасниле дека обемната документација и сложената процедура се едни од факторите заради кои не се решаваат да аплицираат за некоја од програмите за поддршка.

- Сложена процедура 53,66%
- Обемна документација 56,10%
- Мала и неинтересна поддршка 41,46%
- Неуслужливи службеници 17,07%
- Неисполнување критериуми 14,63%
- Не сум запознаен со програмите 12,20%

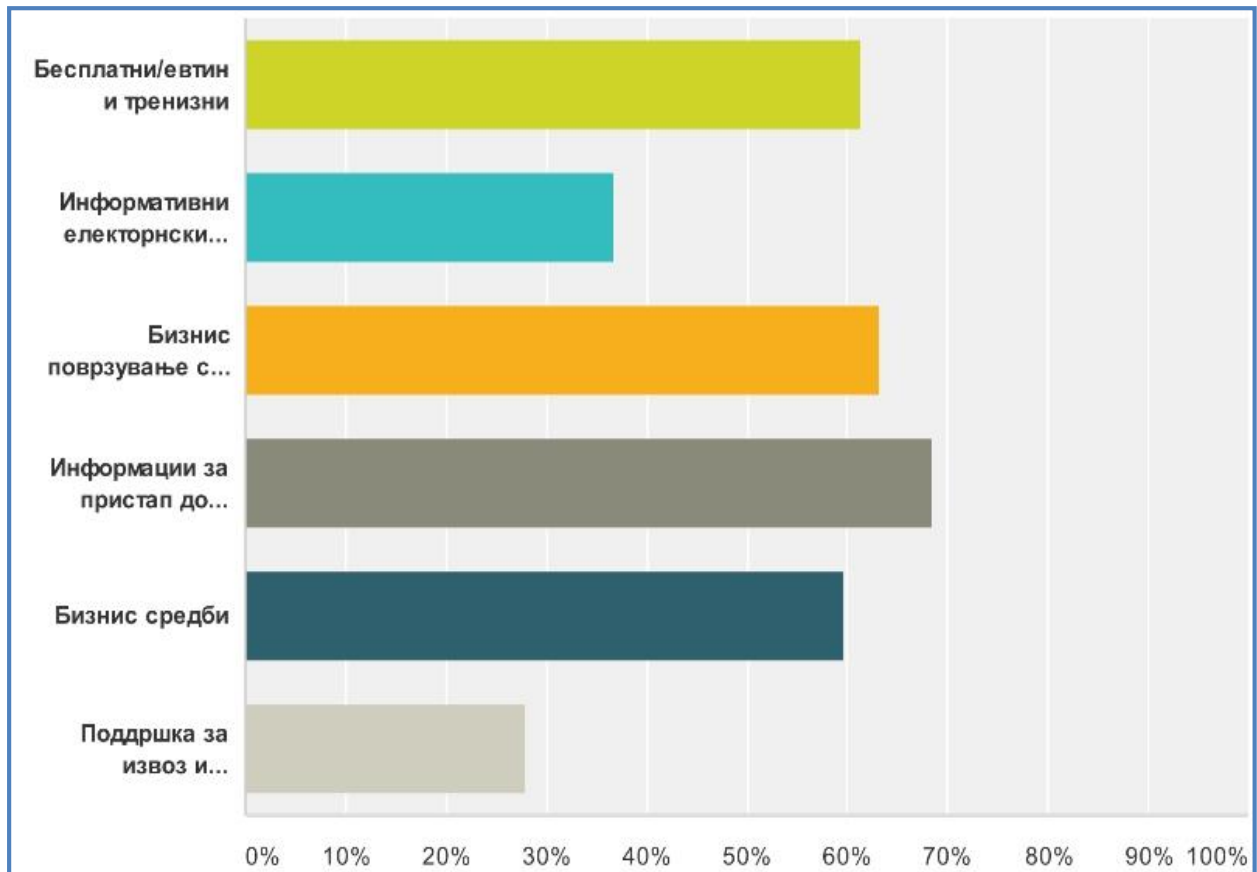
Дали го знаете веб порталот конкурентност.мк?



Дали го знаете веб порталот претприемач.ком?



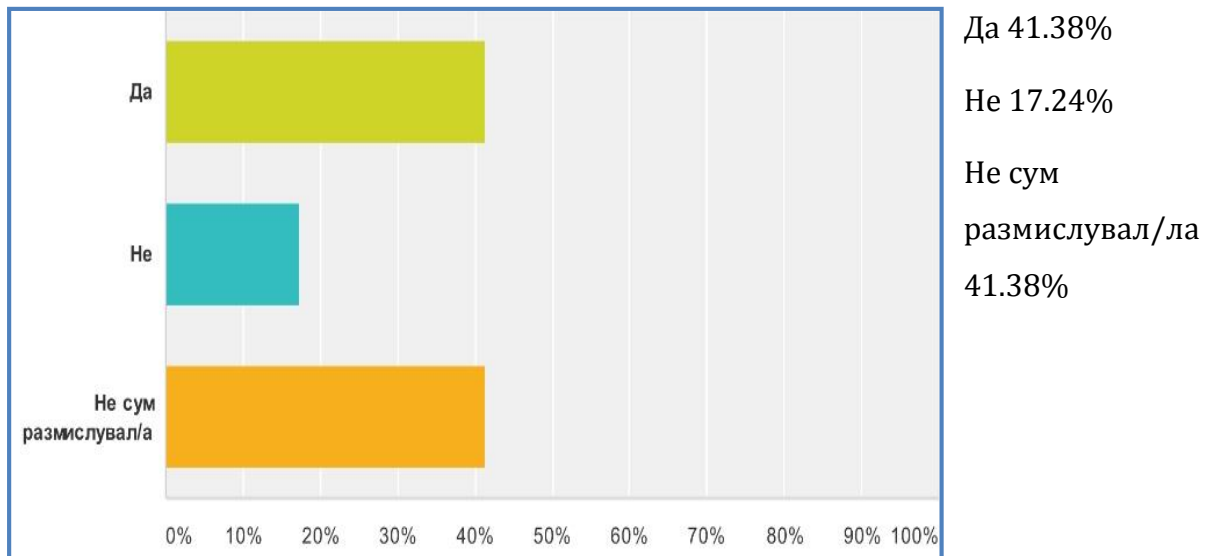
Каква поддршка би сакале да добиете од организациите за поддршка на бизниси и претприемачи?



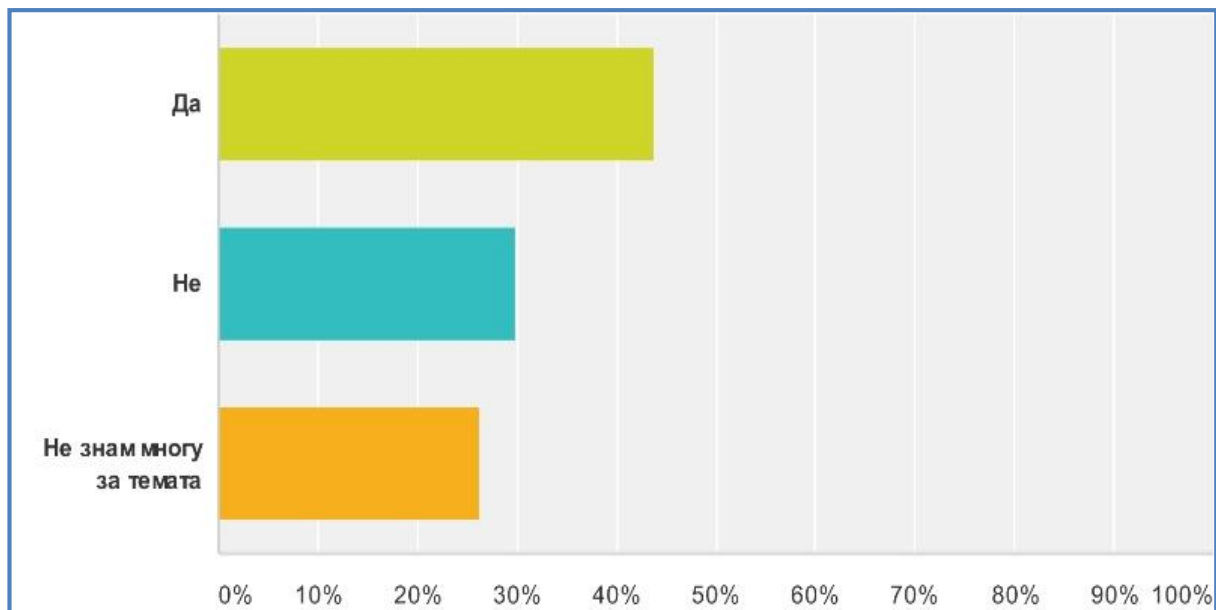
- Информации за пристап до финансии 68,42%
- Бесплатни/евтини тренинзи 61,40%
- Бизнис поврзување 63,16%
- Бизнис средби 59,65%
- Информативни електронски весници 36,84%
- Поддршка на извоз и меѓународно работење 28,07%

Во просторот за дополнителен коментар за поддршка која не е опфатена со понудените одговори немаше ни еден одговор.

Дали имате потреба од ментор, искусен претприемач кој бесплатно во одреден период ќе ве советува при водење на бизнисот?

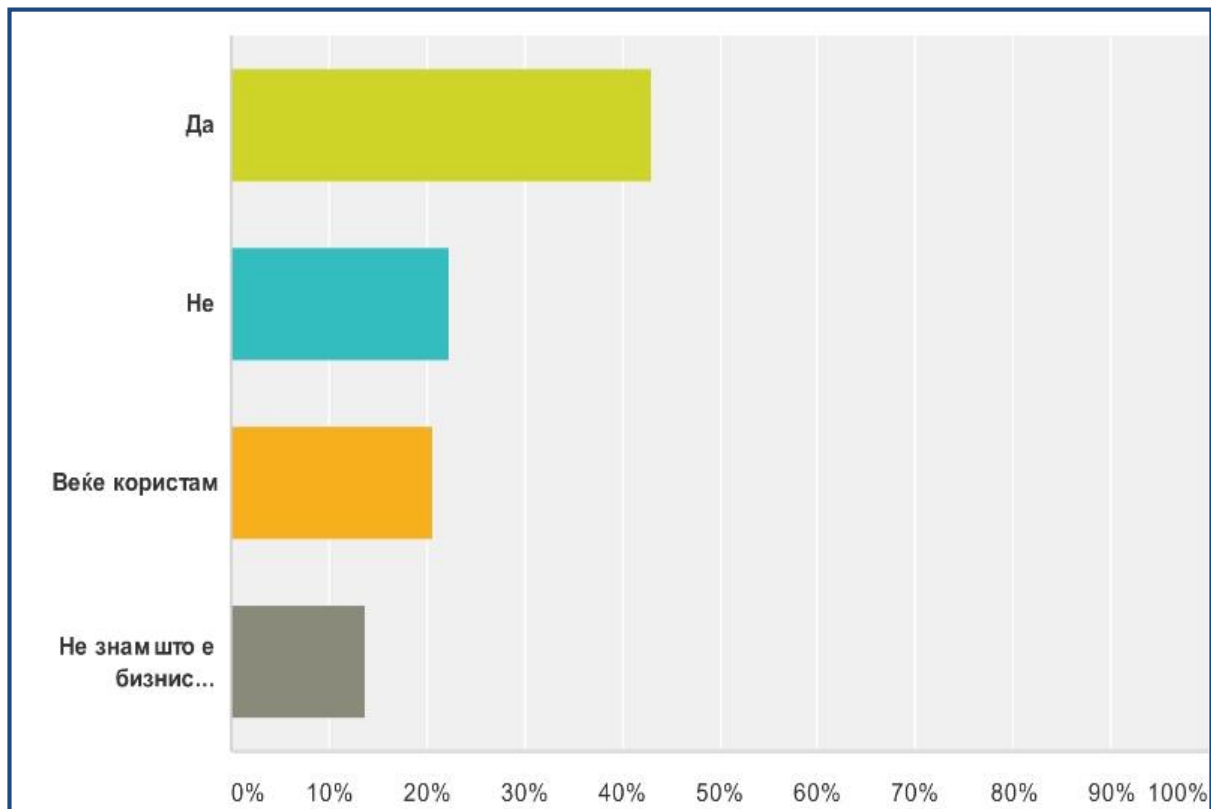


Дали имате потреба од советување во врска со правата од интелектуална сопственост (авторско право, трговска марка, патент , индустриски дизајн и др.)



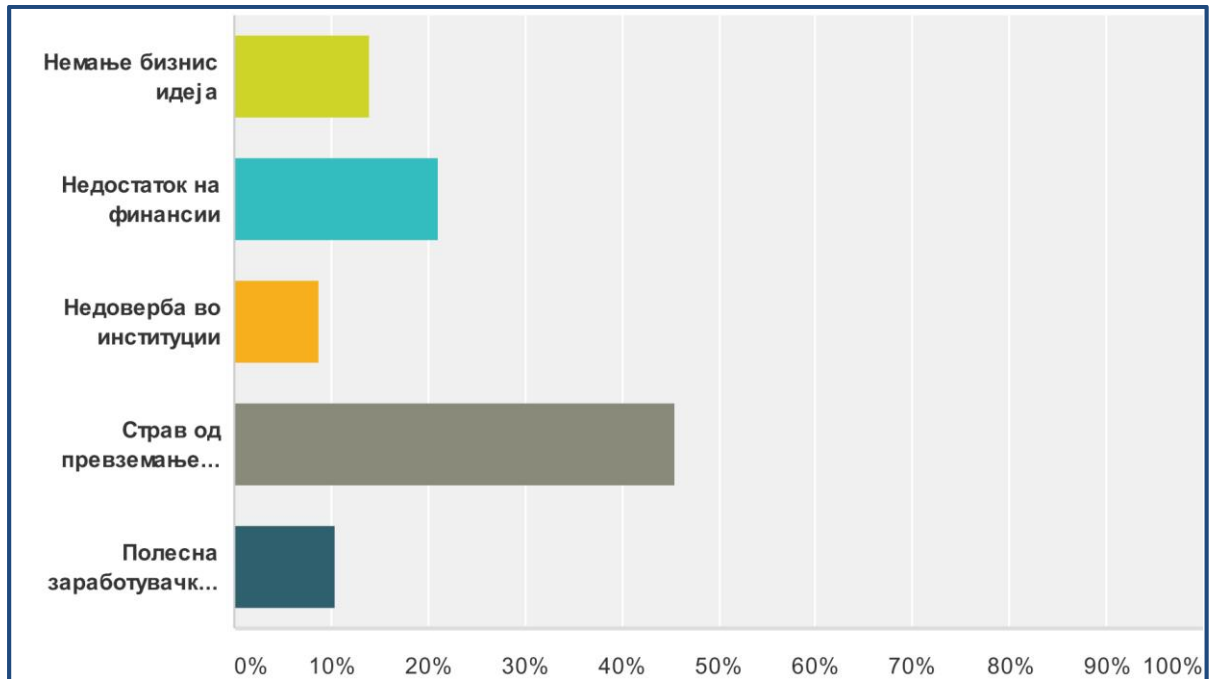
43,86% од испитаниците имаат потреба од советување во врска со правата од интелектуалана сопственост, 29,82% немаат таква потреба а дури 26.32% не знаат многу за темата.

Дали сакате да користите услуги на бизнис инкубатор?



- Да 43.10%
- Не 22.41%
- Веќе користам 20.69%
- Не знам што е бизнис инкубатор 13.79%

Која според Вас е главната причина поради која младите потешко се одлучуваат да отворат свој бизнис?



На ова прашање можеше да се избере само еден одговор, прашањето не го одговориле 12 испитаници а одговорите се следните:

- Страв од преземање на ризик 45,61%
- Недостаток на финансии 21,05 %
- Немање бизнис идеја 14,04%
- Полесна заработувачка кај друг работодавец 10,53%

Во делот за дополнителен коментар имаше само еден одговор кој гласеше:

- Не сакаат да работат

Дополнителни коментари и предлози за поддршка на претприемачи и претприемништво во Р. Македонија

Ова прашање беше одговорено само од осум испитаници. Одговорите сумирано ги содржеа следните предлози:

- Поголема потреба од бесплатно менторство од страна на искусни претприемачи
- Потреба од посигурна заштита на интелектуалната сопственост
- Поголема соработка помеѓу претприемачите
- Зголемена мотивација за младите претприемачи (намалени даноци, ослободување од придонеси во почетните фази на работењето, поголема едукација за ЕУ програми за поддршка, намалување на казни и инспекции)
- Поголема медиумска покриеност за програмите за поддршка на претприемачи

SWOT анализа на предностите и предизвиците за младинско претприемништво

ПРЕДНОСТИ

- Бесплатна и брза постапка за отворање на нов бизнис
- Зголемена владина посветеност кон промоција на претприемништво и претприемачка култура (Кампања “Осмели се”)
- Зголемена општа перцепција за придобивки од самовработување и претприемништво
- Зголемена институционална поддршка за развој на претприемништво
- Бизнис и Претприемништво и Претприемништво и иновации воведени како предмет во средно образование
- Натпревари по бизнис план
- Организации за поддршка на бизниси
- Настани кои придонесуваат за промоција на претприемништвото во кои се вклучени бројни стејкхолдери
- Gem – Global entrepreneurship monitor
- Ваучерско советување за потенцијални претприемачи
- Фонд за иновации
- Рамен данок
- Кредитни линии преку МБПР

- Се уште голем јаз помеѓу образовниот и деловниот сектор
- Недостиг на деловна етика и претприемачка култура
- Неефикасен судски систем
- Слаб пристап до финансии
- Високи каматни стапки
- Низок износ на поддршка во владините програми за поддршка на бизниси
- Обемна документација за апликација за програмите за поддршка на бизниси
- Честа промена на регулатива
- Ригорозни казни

СЛАБОСТИ

МОЖНОСТИ

- Почетоци на градење претприемачка инфраструктура
- Воведување на практиканство
- Интензивирање на проекти за претприемништво
- Интензивирање на бесплатни услуги кои ги нудат организациите за поддршка на бизнис
- Користење на средства од програми за поддршка на бизниси

ОПАСНОСТИ

- Недостиг на претприемачки дух и култура
- Силно политичко влијание
- Сива економија
- Општа апатија кај младите за состојбите во државата
- Одлив на млади на пазарот на труд во странство
- Недоверба во системот
- Корупција
- Се уште спора администрација

Анализа на резултатите

Анкетниот прашалник го одговорија 69 млади претприемачи. Со цел да се утврдат што е можно поголем број предизвици и потреби на младите претприемачи, кај повеќето прашања постоеше можност за коментар односно можност испитаниците да допишат одреден предизвик/потреба со која се соочиле а не е предвиден во наброените одговори. Генерален заклучок е дека испитаниците многу ретко оставаат дополнителни коментари. Особено тоа може да се увиди од последното прашање кое го одговориле само 8 од 69 испитаници.

Истражувањето покажа дека кај нас доминираат млади претприемачи од машки **пол**, сепак бројката од 30% проценти на млади жени претприемачи не е занемарлива. Иницијативите за поддршка на женското претприемништво се уште во рана фаза во нашата држава, во таа насока постои потреба од програми за поддршка на млади жени претприемачи.

Според претходно дефинираните критериуми за **возраст** на целната група истражувањето како и активностите на целиот проект се насочени главно кон млади луѓе од 21 до 35 години кои се потенцијални претприемачи, започнале со претприемачки процес, или се наоѓаат во зачеток на бизнисот или во момент на раѓање на нов бизнис. Со одредени активности можат да бидат зафатени и лица до и над 35 години кои се наоѓаат во една од овие фази на претприемништвото заради специфичноста и условите за развој на претприемништво во нашата земја.

Во однос на испитаниците кои го одговориле овој прашалник доминира групата од 26 до 30 години, веднаш по неа групата над 35 години.

Од ова можеме да заклучиме дека изборот за вклучување на лица над 35 години во дел од активностите на проектот е сосема оправдана, со оглед на тоа што според специфичностите за развој на претприемништво во нашата земја (последниците од социо-економската криза во РМ, немање економска независност, потешки услови за отворање на нови бизниси) голем број на лица над 35 години започнале со

претприемачки процес, или се наоѓаат во зачеток на бизнисот или во момент на раѓање на нов бизнис.

Во однос на **образованието** на испитаниците воочливо е дека доминираат млади претприемачи со високо образование. Од тука може да се заклучи дека оние со повисоко образование имаат поголема склоност кон претприемништво и дека подигнувањето и усовршувањето на образовниот систем влијае позитивно на развој на претприемништвото.

Во однос на формално образование во областа на претприемништвото соодносот помеѓу оние испитаници кои имаат формално образование и оние кои немаат е скоро ист. Повеќе од 80% од испитаниците сметаат дека претприемачката култура и вештини треба да бидат дел од формалното образование.

Тоа значи дека претприемачкото учење е силно поддржано од страна на младите претприемачи.

Еден од главните проблеми со кои се соочуваат новите бизниси е финансирањето.

Кај нас постојат различни извори на финансирање на нови бизниси (кредитна линија на Македонска банка за поддршка на развој, кредит за намалување на невработеноста - создавање и одржување на работни места и самовработување со кредитирање, Програмата за самовработување на UNDP и Владата на Р.Македонија, почетоци на создавање на мрежа на бизнис ангели во Македонија, Програма за конкурентност, иновации и претприемништво: Субвенционирање на новоосновани претпријатија во сопственост и управувани од млади претприемачи, Бизнис натпревар, “Биди перспективен започни свој бизнис”). Во однос на спроведената анкета **најголем број испитаници на почетокот се финансирале од свои сопствени извори** (над 68,85%).

Генерален заклучок би бил дека дел од изворите на финансирање не се доволно искористени. Причините може да се бараат во критериуми кои не се прилагодени на можностите, високи каматни стапки, неинтересна или мала поддршка (потребна е посилна финансиска структура за реализација на Програмата за развој на претприемништво конкурентност и иновации), банките избегнуваат кредитирање на ново настанати микро и мали претпријатија.

Од друга страна во однос на информираност на младите претприемачи за достапните извори на финансирање од програмите за поддршка на Владата на Р. Македонија над половина од испитаниците ги познаваат мерките.

Најголем дел од испитаниците лесно дошле до **информација како да ја отворат фирмата**. Од ова може да се заклучи дека поголемиот дел од идните претприемачи немаат поголеми тешкотии за да најдат информации за тоа што им е потребно да ја отворат фирмата. Со оглед на тоа што со најновите измени на Законот за едношалтерскиот систем и за водење на трговскиот регистар и регистар на други правни лица и Законот за трговските друштва (Службен весник на Република Македонија бр.70/2013) е воведена нова категорија на подносител на пријави “регистрационен агент” во Единствениот Трговски регистар преку Системот за е-регистрација, самата постапка е многу олеснета, новите претприемачи не би требало да имаат проблем со самата регистрација, доколку лесно дојдат до информација за постапката. Со донесувањето на Законот и истовремено со имплементирањето на едношалтерскиот систем се олеснува основањето трговски друштва, пред сè во заштеда на време, трошоци и процедури при регистрација и утврдување на потребниот основачки влог за регистрација.

Над 64% од испитаниците **направиле бизнис план** пред да ја отворат фирмата а најголемиот дел од нив научиле да пишуваат бизнис план на курсеви и обуки.

Во овој контекст неопходно да се напомене дека на потенцијалните претприемачи им е повеќе од потребна поддршката за изработувањето на бизнис план, кој меѓу другото е основа за добивање на финансиска поддршка.

Испитаниците се заинтересирани за континуирани бесплатни обуки и курсеви од областа на претприемништвото и пред и по отворањето на фирмата.

Во однос на организациите кои нудат поддршка за бизниси само еден испитаник одговорил дека не познава ни една организација а дури 70% од останатите кои познаваат една или повеќе организации не користат никаква услуга од нив. Следствено на ова се поставува прашањето зошто младите претприемачи не ги

користат услугите на организациите за поддршка на бизнис во поголем број? Со оглед на тоа дека прашалникот не содржи вакво прашање во наредните активности на проектот се препорачува да се изврши анкета за да се утврди причината за оваа состојба.

Испитаниците сметаат дека финансиската поддршка за развој на бизниси на Владата е ниска а обемната документација уште повеќе ги одвртува од намерата за користење на истите.

Во однос на **правата од интелектуална сопственост** висок е процентот на испитаниците кои не ја познаваат темата, додека скоро половина од испитаниците имаат потреба од советување на темата. Интелектуалната сопственост може да биде една од најголемите вредности на една нова фирма. Основното познавање и информирање за правата од интелектуална сопственост може во голема мера да им помогне на младите претприемачи во препознавањето, заштитата и ефикасно искористување на своите права.

Страв од преземање на ризик и недостаток на финансии се главните причини кои испитаниците ги наведуваат како причина поради која младите потешко се одлучуваат да отворат свој бизнис.

Испитаниците сметаат дека потребна е зголемена мотивација посебно од страна на државата за поддршка на нови бизниси, од даночни олеснувања, намалени придонеси во првите години од работењето до **креирање на атмосфера на сигурност во работењето** (правичен систем на инспекциски надзор и намалување на ригорозните казни, владеење на правото и функционирање на правна држава, намалување на корупцијата).

Врз основа на оваа анализа и резултатите од истражувањето креирани се препораки за насочување на активностите на проектот и утврдување на главните области за интервенција во Стратешкиот акционен план на мрежата.

ПРЕПОРАКИ за насочување на активностите и услугите на Мрежата на млади претприемачи

- Поддршка во креирање и јакнење на претприемачка култура;
- Поттикнување на партнерство и меѓу секторска соработка помеѓу државните органи, цивилното општество, образовните и истражувачките центри и бизнис заедницата;
- Поддршка на иницијативи за воспоставување на технолошки паркови, акцелератори, мрежи на бизнис ангели и поголема информираност на претприемачите за предностите од користењето;
- Бесплатни обуки за младите потенцијални и постоечки претприемачи особено во пишување на бизнис план, финансирање и права од интелектуална сопственост;
- Зголемени активности во промоција на достапните програми за поддршка на млади претприемачи;
- Креирање на претприемачки инфо центар - Централизирани информации за младите потенцијални и идни претприемачи (за процес на основање, правни совети, можности за финансирање, обука);
- Зголемена промоција за обезбедување видливост на младинските здруженија и организациите за поддршка на бизнис;
- Следење на трендови и редовни истражувања за потребите на младите претприемачи и проширување на услугите согласно наодите;
- Редовна обука на тимот на мрежата со цел подобрување на услугите кон младите потенцијални и постоечки претприемачи ;
- Поддршка и организација на натпревари по бизнис план и награди за најдобрите;
- Зголемени активности во насока на поддршка на младинско претприемништво во градовите низ цела Македонија и руралните области;
- Зголемени активности за поддршка на млади претприемачи од женски пол ;
- Организација на програми за менторство на млади претприемачи.

Прилог 1

Основни информации

1. Седиште на фирмата (град или општина)

2. Пол на сопственикот на фирмата
☐ Мажи
☐ Женски

3. Возраст
☐ 18-22
☐ 23-25
☐ 26-30
☐ 31-35
☐ над 35

4. Образование
☐ Средно
☐ Вишо
☐ Високо

5. Област на работење
☐ ИКТ
☐ Трговија
☐ Градежништво
☐ Туризам
☐ Консалтинг
☐ Транспорт
☐ Земјоделство
☐ Услужни дејности
 Друго

6. На кој начин обезбедите почетен капитал за отварање на фирмата?
☐ Кредит
☐ Програма за самозајемнување
☐ Свои извори
☐ Позаница
 Друго

7. Кои се главните тешкотии со кои се соочивте на почетоките на работењето?
☐ Наоѓање клиенти
☐ Пасман
☐ Административни бариери
☐ Наплата
☐ Непознавање на легислатива
☐ Ангажирање на работници
 Друго

8. Каде најдовте информација за тоа што ви е потребно да ја отворите фирмата?
☐ Консултација со пријатели
☐ Информативни веб портали
☐ Курсеви, обуки
☐ Ја платив услугата
☐ Организација за поддршка на бизнис
 Друго

Претприемачко образование и надградба на капацитетите

9. Дали имате било какво формално образование во областа на претприемништвото?
☐ Да
☐ Не
☐ Делумно

10. Дали сметате дека образовниот систем во земјата обезбедува ефективно стекнување на потребни вештини за претприемачи?
☐ Да
☐ Не
☐ Делумно

11. Дали сметате дека претприемачка култура и вештини треба да бидат дел од формалното образование?
☐ Да
☐ Не
☐ Делумно

12. Дали лесно најдовте информација за тоа што ви е потребно да ја отворите фирмата?
☐ Да
☐ Не
☐ Делумно

13. Дали направивте бизнис план пред да ја отворите фирмата?
☐ Да
☐ Не

14. Доколку да, каде научивте да направите бизнис план?
☐ Курсеви обуки
☐ Ја платив услугата
☐ Веб портали
☐ Стручна литература
☐ Организација за поддршка на бизниси и претприемништво
☐ Друг претприемач/ментор
 Друго

15. Дали пред отварање на вашата компанија посетувавте одредени курсеви/обуки од областа на претприемништво?
☐ Да
☐ Не

16. Доколку да, кои?
☐ Пишување на бизнис план
☐ Маркетинг
☐ Финансии
☐ Комуникациски вештини
☐ Менаџерски вештини
 Друго

17. Дали овие обуки ви помогнаа?
☐ Да
☐ Не
☐ Делумно

18. Кои обуки/тренинзи сметате дека ви биле потребни пред започнување на бизнисот?

- ☐ Пишување на бизнис план
☐ Финансиски менаџмент
☐ Маркетинг
☐ Комуникациски вештини
☐ Менаџерски вештини
☐ Анализа на пазар
☐ Достап до финансиски
☐ Средства со успешни претприемачи

Друго

19. Доколку има организирани курсеви /тренинзи дали ги посетувале по започнување со бизнисот?

- ☐ Да
☐ Не
☐ Најверојатно

20. Кои обуки сметате дека ви се потребни?

- ☐ Стрес менаџмент
☐ Финансиски менаџмент
☐ Маркетинг
☐ Комуникациски вештини
☐ Менаџерски вештини
☐ Пристап до финансиски
☐ Анализа на пазар
☐ Права од интелектуална сопственост (авторско право, патент, трговска марка...)
☐ Еколошко работење
☐ Стандарди (ISO, HACCP и др)
☐ Извоз и меѓународно работење

Друго

21. Кои од следниве фактори се значајни при избор на обука која ја посетувате?

- ☐ Локација
☐ Тема
☐ Предавач
☐ Можност за запознавање со други претприемачи
☐ Времетраење

Друго

22. Кои вештини, знаење и личен однос сметате дека се потребни за водење на бизнис?

	Не се согласувам	Делумно се согласувам	Се согласувам	Целосно се согласувам
Добра идеја	☐	☐	☐	☐
Добра бизнис план	☐	☐	☐	☐
Добри менаџерски вештини	☐	☐	☐	☐
Добар тим	☐	☐	☐	☐
Креативност	☐	☐	☐	☐
Среќа	☐	☐	☐	☐
Оптимизам	☐	☐	☐	☐
Мотивација	☐	☐	☐	☐
Комуникациски способности	☐	☐	☐	☐

Информации за извори на финансирање и поддршка на бизниси
23. Која од овие организации за поддршка на бизниси ги знаете?

- ☐ Фондација Претприемачи сервис за млади/YES инкубатор
☐ Бизнис старт ап центар (Машински факултет)
☐ Конфедерација на работодавачи
☐ Агенција за претприемништво на Р.Македонија
☐ Европски информативен и иновативен центар ЕИИЦМ
☐ Стопанска комора на Р.Македонија

Друга

24. Дали користите некоја услуга од организација за поддршка на бизнис?

- ☐ Да
☐ Не

25. Дали сте заинтересирани да дознаете повеќе за европските програми за поддршка на бизниси?

- ☐ Да
☐ Не

26. Дали знаете некоја од програмите за поддршка на бизниси на Владата на РМ?

- ☐ Да
☐ Не

Доколку да, која?

27. Сум сакал/а да користам некои од европските/националните програми за поддршка на бизниси но ме одвратиле:

- ☐ Сложена процедура
☐ Обремен документација
☐ Непотпуни критериуми
☐ Непотпуни службеници
☐ Мала и неинтересна поддршка

Друго

28. Дали го знаете веб порталот конкурентност.мк?

- ☐ Да
☐ Не

29. Дали го знаете веб порталот претприемач.ком?

- ☐ Да
☐ Не

30. Каква поддршка би сакале да добиете од организациите за поддршка на бизниси и претприемачи?

- ☐ Бесплатни/евтини тренинзи
☐ Информативни електронски весници/брошури/летоци
☐ Бизнис поврзување со европски претпријатија
☐ Информации за пристап до финансиски
☐ Бизнис среќи
☐ Поддршка за извоз и меѓународно работење

Друго

31. Дали имате потреба од ментор, искусен претприемач кој бесплатно во одреден период ќе ве советува при водење на бизнисот?

- ☐ Да
☐ Не
☐ Не сум размислувала

32. Дали имате потреба од советување во врска со заштита на правата од интелектуална сопственост (авторско право, трговска марка, патент, индустриски дизајн и др.)?

- ☐ Да
☐ Не
☐ Не знам многу за темата

33. Дали сакате да користите услуги на бизнис инкубатор?

- ☐ Да
☐ Не
☐ Веќе користам
☐ Не знам што е бизнис инкубатор

34. Која според Вас е главната причина поради која младите потешко се одлучуваат да отворат свој бизнис?

- ☐ Немање бизнис идеја
☐ Недостаток на финансии
☐ Недоверба во институции
☐ Страв од превземање ризик
☐ Полесна заработувачка кај друг работодавец

Друго

35. Дополнителни коментари и предлози за поддршка на претприемачи и претприемништвото во Македонија:

Ви благодариме за вашето време и допринос!

Мрежа за поддршка на млади претприемачи

Користени извори и литература

Анкета за работна сила 2013, Државен завод за статистика

*Глобално истражување за претприемништвото 2012 /ПРЕТПРИЕМНИШТВОТО во
Македонија : трето истражување*

*Global Employment Trends for Youth 2013: A generation at risk / International Labor Office –
Geneva: ILO, 2013*

Национална стратегија за млади на Република Македонија, 2005

*Национална Стратегија за вработување на РМ 2011 – 2015 година, Министерство за труд
и социјална политика, август 2011, Скопје;*

*Национален Акционен план за вработување на Република Македонија 2011 – 2013 година,
Август 2011, Скопје;*

Стратегија за иновации на Р. Македонија 2012-2020

Стратегија за занаетчиство 2012-2020

<http://www.stat.gov.mk/Publikacii/2.4.14.04.pdf>

[http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-14-466 en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-466_en.htm)

<http://www.gemconsortium.org/docs/download/3089>

[http://www.economy.gov.mk/ministerstvo/sektori vo ministerstvo/sektor za pretpriemnistv
o konkurentnost/4294.html](http://www.economy.gov.mk/ministerstvo/sektori_vo_ministerstvo/sektor_za_pretpriemnistv_o_konkurentnost/4294.html)

<http://www.ams.gov.mk/odnosi-so-javnosta/soopstenija/434-povik-mladi-ams-informacii>

http://www.economy.gov.mk/javni_konkursi/oglasia/4266.html

[http://www.apprm.gov.mk/Kriteriumi Nevraboteni.asp](http://www.apprm.gov.mk/Kriteriumi_Nevraboteni.asp)

